

Diskuse
o spolupráci
laiků v církvi
Zdeněk Jančařík, SDB

ÚNOR 1948
- CO S NÍM?
ANKETA

O ÚDAJNÉ KOLABORACI
CÍRKVE
S KOMUNISTICKÝM REŽIMEM
K půstoletí jednoho výročí

VERNOST
KTERÁ DRŽÍ SVĚT
Miloš Doležal

2

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU

ÚNOR 1998

Král má moc, ale šašek má pravdu. Spisovatel, satirik a bývalý dominikán Hans Conrad Zander doporučuje celibátům kněžím v dnešním světě šaškovskou čepici a sám si ji také nasazuje. Neuctívě a drze vypočítává čtenářům svých Deset důvodů pro celibát. „Někdy musíme kartáčovat kožichy proti srsti.“ říká uznale hamburský světitel biskup Hans-Jochen Juschke o Zanderově knize *Zehn Argumente für den Zölibat*. Zde je několik pasáží.

„Když jste se stal mnichem z vášně, proč jste od toho tak rychle utekl?“ Trvalo mi desetiletí, než jsem byl schopen odpovědět na tuto jednoduchou otázku zcela prostě a pravdivě: „Připadal jsem si příliš komický.“

Byl to neúnosný zážitek: v starých důstojných kůnách jsme jednou kráčeli my čtyři mladí dominikáni v belgickém městě Lutychu úzkou ulicí z kopece. V téže chvíli stoupaly proti nám nečekaně a bez možnosti vyhnout čtyři mladé dívky, jedna veselejší a krásnější než druhá. Nejmladší zažertovala: „Bonjour, mes frères.“ a všechny čtyři se nám vychechtaly. Div jsem neumřel studem. Nezbývá než zanechat celibátu. Zeela vážně si myslím, že tento zdánlivě pouze osobní zážitek nesnesitelné komičnosti je ve skutečnosti přiznání pro životní pocit celé jedné katolické generace.

Od amerického sociologa náboženství Petera L. Bergera pochází teze, že životní pocit společnosti víry je co nejlouhovější formován tím, zda jde o *cognitive majority* nebo *cognitive minority*, světonázorovou většinu nebo světonázorovou menšinu. To není to, co má na mysli Vatikán, když ve své statistické ročence pravidelně oznamuje pozoruhodný vzrůst počtu katolíků na celém světě. Číselná většina může být současně docela malou „světonázorovou menšinou“, jestliže se totiž nachází v klovacím řádu světonázorů dole. V Německu je například 28 milionů katolíků. Číselně to je největší náboženské společenství, přesto jsme světonázorová menšina. Na žebříčku veřejného ocenění si totiž stojíme – jak denně potvrzují média – tak hluboko, že se pod námi vyskytuje už jen Hare Krišna a scientologové.

K sebepotvrzovacím rituálům německé *cognitive majority* patří pečlivé zjišťování všech židovských pogromů, které se v minulosti staly, a sluší se hluboce jich žet. Přitom doby, kdy jsme Židy zabíjeli, byly poměrně vzácné a krátké. Nekonečně dlouhá však byla období, kdy jsme Židy shledávali směšnými. Tu jejich komickou intonací, jejich komický způsob života, např. stolnění, jejich komické žvátání, tím vším byli tak koniit. Jak jen světonázorové většiny hývaly, jak jsme světonázorovou menšinou my. Když nějaký pitomý novodobý německý mladík dělá v nějaké pitomé talk-show pitomé vtípy na katolického kněze, nemá ani tušení, že jeho děd kdysi v havorské hospodě právě tak pitomé vtípkoval o Židech.

Pád je to hluboký, ale nikoli nečekaný. Snad už od reformace, rozhodně však od osvícenství to šlo s námi z kopece. Moderní svět není katolický. Ať je nám to vhod či nevhod, jsme „kognitivně menšinou“. Jsme stejně komičtí jako kdysi Židé.

■ ■ ■

Většiny jsou totiž hloupé. Nová světonázorová většina je stejně hloupá jako kdysi my, když jsme ve středověku bývali většinou. Ona to ale nepozoruje. My jsme to tehdy také nepozorovali. Vždyť většinu charakterizuje – a činí ji hloupou – to, že sama o sobě nepochybuje. Protože má kognitivní moc, je hloupá i sebevědomá zároveň. Měří i ty kognitivní menšiny

Georges Rouault, *Hlava klauna*, 1948.

Snímek archiv

VĚTŠINY JSOU TOTIŽ HLOUPÉ

Prostořeká masopustní meditace

HANS CONRAD ZANDER

suverénně a sebevědomě vlastními pojmy. Vždyť i sama kognitivní menšina, např. jazyková nebo sexuální, se poměřuje úzkostlivě a křečovitě nikoli vlastními měřítky, ale měřítky většiny. Sama se tak podřizuje zákonitostem křivého zrcadla.

V nábožensko-sociologických rozbořech se nám o tom čte snadno. Ale být v tom namočen, to se snaží huť. Ať na řekách babylonských, nebo u hrncu masa ve vilémovském Německu, vždy byli Židé strhávání dvojím protisměrným pokušením: buď se uzavřít v ghettu, a tím si zachovat vlastní identitu, anebo se asimilovat, tedy šťastně stoupat po žebříčku většinové normalnosti, ale ztratit přitom svůj charakter.

Ve stejné situaci jsme dnes i my. Čím víc klesáme na pozici kognitivní menšiny, tím křečovitější jsou pohyby naší církve. Ta upě-

livě sleduje, jak o ní smýšlí svět, a střídavě se pokouší vzdorovitě se uzavřít do ústraní své identity, která se mezitím stala komickou, anebo se naopak snaží té komice uniknout a s teologickou mnohomluvností se „liberalizuje“.

Modelovým příkladem křeče prvního typu je První vatikánský koncil (1869–1870). Zrovna v době, kdy Wilhelm Busch zachytil svými nesmrtelnými komiksy o svatém Antonínovi a o zbožné Heleně, jak komicky připadáme tehdejší kognitivní většině, my se vzdorně rozhodli celý ten katolický podnik integrálně restaurovat v kulturním ghettu. A když už nás nebylo možno s tou naší katolickou komikou vystát, přišla druhá křeč. Druhý vatikánský koncil.

Ríkali jsme mu „aggiornamento“ a mluvili hrdě o „duchu II. Vatikana“. Ve vymyšlené

vznešených názvů pro naše konání jsme stále mistři světa. Byl ale ten náš výkon tak velkolepý? Jako ještěrka, která obětuje na úřku svůj ocas, i my jsme nechali odpaďnout všechny ty části naší pojednou komické „image“, které se nám předtím zdály tak nepostradatelné. Latina? Je komická, pryč s ní. Dábel? Je komický, pryč s ním. Kadidlo, růženec, zpovědnice? Komické, pryč s tím. Tomáš Akvinský? Komický, pryč s ním. Kuřiny a sutany? Všechno komické. Gregoriánský chorál? Naprosto komický, okamžitě s tím skoncovat.

A když jsme odstranili tolik komického, velmi se divíme, že nás svět shledává nejen stále komickými, ale dokonce komičtějšími než předtím. V čem to vězí? Pouze v jediném: ještě jsme neodstranili to nejkomičtější. Pořád ještě máme celibát. Ten musíme odbourat. A hezky rychle. Pak, teprve pak z toho budeme venku. Z té své neúnosné komičnosti.

Jak „se“ ale dá překonat, a to nejen „společensky a kulturně, ale i v sobě osobně“ (Michael N. Ebertz), tak nesnesitelný stud? Psychoterapeutická zařízení nám dnes nabízejí víc než 500 léčebných postupů. V jednom se všechny shodují: Uzdravení začíná tím, že pacient postupně odbourá všechno, co mu působí ten trapný pocit, a nakonec i sám sebe. Naopak, pacient se začíná uzdravovat, jakmile se naučí onen zdánlivě neúnosný pocit vědomě snášet.

Brzy už nikdo nebude znát jména těch, kteří dnes vedou zuřivé spory o celibát. Ale všichni, kdo už snad ani nebudou znát slovo „katolický“, si pospíší do muzeí obdivovat obrazy, jimiž hluboce zbožný francouzský katolík Georges Rouault dokázal vyjádřit to, co nás dnes zasahuje nejmírněji: svět jako cirkus a Krista jako klauna.

Klaun je komický. Svůj úděl ale nenese bezmocně. A už vůbec se nesnaží zbavit se své komičnosti tím, že ten svůj kostým odloží, nebo že ho „liberalizuje“. Svůj prastarý bláznovský šat nosí uvědoměle. Místo aby zděšeně unikl roli, která mu připadla, místo aby ji sklíčeně snášel, učíní z ní suverénní umění. V nejmenším nepomýšlí na to, že by z té šklebící se většiny před sebou udělal někdy menšinu. Zážitek moci přenechává cirkusovému publiku. Stejně jako středověký dvorní šašek, který nikdy nepochybně vědomí moci svého krále. Jeho umění spočívá v tom, že krále baví, a přitom mu zábavným způsobem předvádí, že moc není pravda.

■ ■ ■

Ať už to vydržíme, nebo ne, v tom „světonázorovém“ cirkusu dneška nám připadá role šaška. Bůh, cudnost, nebe a celý ten hokuspokus, to všechno je pro *cognitive majority* už jen komické. Celibátní kněz představuje tuto katolickou komiku přímo fyzicky. Prokáže snad sobě či svému pozměněnému publiku nějakou laskavost, uteče-li do pokmečnické garderoby, aby se zhabil prastarého bláznovského šatu? Publikum ho chce přece vidět. A v jeho kostýmu. Publikum touží po klaunovi. Nutně ho potřebuje.

■ ■ ■

Cognitive majority, toť moc. Moc ale není pravda. Skoro všechno, v co dnes *cognitive majority* věří, je lež. Že doopravdy existuje jen země a nikoli nebe, je lež. Že seberealizace je smyslem života, je lež. Že je jednotlivý člověk autonomní, je lež. Takzvaná profesionalita je lež. Celé krédo tzv. *political correctness* s celou svou liberálností se skládá ze samých lží. Že sexualita osvobozuje, toť nejděvňější ze všech lží. Toto jsou věci, jímž dneska věří král. Posel, který chce říci králi pravdu, nechť nosí šaškovskou čepku celibátu.

Tag des Herrn č. 35, 31. 8. 1997.

– Přel. Miroslav Kratochvíl

Diskuse o spolupráci laiků v církvi

V Rakousku i v sousedních zemích oblibený emeritní innsbrucký biskup Reinhold Stecher, známý i u nás z několika publikací a článků, poslal před odchodem z postu sídelního biskupa několika celebritám v Rakousku a Německu dopis, v němž silnými slovy reaguje na nejnovější vatikánský dekret o spolupráci laiků v církvi. Dopis byl mezitím otištěn v rakouském, německém i britském tisku a stal se předmětem rozsáhlé diskuse.

„Mé pochybnosti se týkají ignorance vůči pastorační situaci u nás i v mnoha, ba ve většině jiných zemí světa – a ignoranci vůči teologickému významu eucharistie pro křes-

ťanskou obec a církev,“ píše Stecher. Situaci laiků v dnešní církvi přirovnává k nedávnému rakouskému problému aplikace životodárných injekcí diabetikům a jinak postiženým v Tyrolsku. Pro nedostatek diplomovaných sester, které byly jediné oprávněné injekce (vysvěcení kněží) aplikovat, byli k této službě přizváni i laici ošetřovatelé a pečovatelské (laici). „Zmíněný dekret o laicích se spokojuje s obranou diplomovaných sester a diplomovaných ošetřovatelů, tj. klerikálních zplnomocnění, hodností a stavovských práv. Zdraví lidí, tj. spása farních obcí, zůstává zcela mimo hru.“ Dekret považuje Stecher za „cementování stávajících předpisů“. V další části dopisu je několik emotivně formulovaných tvrzení: „Jako by např. nikoho v nejvyšších grémiích nezneklidňovalo, když doslova stamiliony katolíků už nemohou přistupovat k morálně nutné spásnosné svátosti – svátosti smíření, (...) dnes běžné zacházení s jednotlivými hříšníky odporuje duchu Ježíšovu zrovna tak jako kdysi klatby a interdiktory vůči celým zemím a městům (...). Tak, jak je to dnes, zrušil Řím image milosrdenství a nasadil si tvář reprezentativní a tvrdé vlády (...).“

Mediálně nechvalně proslulý sanktpolten-ský biskup Kurt Krenn dopis jednoznačně odmítl „v mnoha bodech“ a Stecherovu kritiku odsoudil jako „nepřijatelnou“. Známý vídeňský pastorální teolog Paul M. Zulehner se zasazuje za podrobné členění dopisu a zpracování problémů, kterých se Stecher dotkl. Biskup Johannes Weber, předseda rakouské biskupské konference, „by si dovedl představit jiný start do diskuse“. Pokládá dopis za „bouři, která by mohla přinést nové počasi“. Německý měsíčník Der Fels (Skála) referát

o listu nadepsal „Skandál v Innsbrucku“.

Snad teologicky nejucelenější reakcí byla písemná odpověď na Stecherův list z pera biskupa z Feldkirchu, Klause Künga. Pokládá jej za upřímný výraz Stecherových pastoračních starostí, ale některé formulace promýšlí dál. „Když např. píšeš, že miliony věřících naší doby nemohou přijímat svátosti, protože je příliš malý počet kněží, zdá se mi to přinejmenším vzhledem k naší zeměpisné šířce nepatřičné.“ Hlavní problém podle něj nespočívá v nedostatku udělovatelů svátostí, ale ve svátostné praxi samotné. „V souvislosti se mší svatou není hlavním problémem nedostatek kněží, nýbrž chápání a hodnocení eucharistie. Tam, kde se ve víře chápe její význam, na sebe berou nejen kněží, ale i další věřící oběti. Ve skutečnosti hledají mnozí duchovní stravu tam, kde ji mohou nalézt. Některé kostely se vyprazdňují, jiné se zaplňují.“ A dále: „Změna podmínek k připsání ke kněžskému úřadu mi nepřipadá jako pravé řešení našich problémů (...). Taková opatření by vedla jen ke zdánlivým řešením (...). Nesdílím tvoji kritiku papeže (...). Považuji za pozhledné, že katolická církev stojí na principu jednoty a má odpovídající úřad. Byrokracie snad někdy opravdu kvete (...). Dochází také k přehmatům a nesprávným postupům, ale církev je *semper reformanda*.“

Myslím, že tato diskuse může přinést mnoho podnětů také nám a našemu nadcházejícímu církevnímu sněmu. Vždyť rakouské poměry jsou s těmi našimi často totožné a vstřícná a vzájemně obohacující spolupráce laiků a kněží bude pro naši církev stále aktuálnější.

Zdeněk Jančařík

CIVILIZACE POTŘEBUJE VÍRU JAKO KVĚTINA VODU

Někdejší ministr privatizace T. Ježek o morálce a křesťanství

Loni koncem roku vzbudily značnou pozornost rozhovory se známým českým polistopadovým ekonomem Tomášem Ježkem, které jejich autor Petr Husák vydal v nakladatelství Volvox globator pod názvem Budování kapitalismu v Čechách. Když byla kniha napsána, Ježek po dlouhém váhání dospěl k závěru, že nesmí spatřit světlo světa. Jeho rozhodnutí zřejmě vyplývalo z toho, že při rozhovorech s Husákem prozradil o otěch české, na počátku vlastně ještě československé ekonomické transformace, zejména o Václavu Klausovi, také ledacos, co není právě nejlichotivější. Husák se po konzultacích s přáteli, jejichž názorů si považuje, nakonec rozhodl, že by přece jen vyjít měla. Pro čtenáře Perspektiv však mnohem zajímavější než zajímavosti o V. Klausovi a jeho životních postojích jsou především Ježkovy názory na morálku, víru a křesťanství, jež publikaci uzavírají.

„Morálka se do lidského podvědomí zabudovává po staletí,“ říká T. Ježek v kapitole „Ekonomie a bohatství aneb Jak souvisí víra, morálka, právo, ekonomie a bohatství“. Zatím procházíme nezbytnou fází, kdy nám okolí – významný český polistopadový ekonom zřejmě má na mysli především vyspělé státy – stále s větší intenzitou připomíná, že porušovat principy a zákony se nevyplácí. Ježek nevěří, že by si současná generace mohla vypěstovat vlastní skutečnou morálku. „...morálka se rodí ve velkých bolestech a střetech, a teprve když dostane rozměr duchovní víry, získá dimenzi, o kterou je možné definitivně se opřít.“

„Definujeme-li morálku jako rozměr duchovní víry, pak je otázkou, zda názorově mnohovrstevná, mnavně nezakotvená a duchovně rozpolcená česká společnost má vůbec naději na takto směřem v dohledné době dopracovat. Jestli je vůbec myslitelné, aby společnost fungovala bez víry a křesťanského rozměru... V tom jsem hluboce skeptický a obávám se, že fungovat nemůže,“ pokračuje ekonom, který je jedním z tvůrců trans-

formace našeho hospodářství. „Nemůže fungovat proto, že moderní, dva tisíce let budovaná křesťanská civilizace potřebuje morálku a víru jako květina vodu. Morálka formovaná až u systémem vnějšího donucování – mocí státu, nebo mocí komunit není dostatečně silná a trvalá, chybí-li jí duchovní rozměr.“

Příklady, které nevímáme

Křesťan Ježek, konfesní příslušností evangelík, jak je to patrné i z následujících řádek, je přesvědčen, že to, co obdivujeme na Americe 19. století, je silně morální jednání konkrétních jednotlivců v situacích, kdy nebylo ani pomyslně na to, že by je někdo mohl vidět, donutit, či soudit. Oni tak jednali proto, že to měli hluboce zabudované v sobě, a „to zabudování v sobě rovná se křesťanství. Obávám se, že se jen těžko budeme schopni k základním hodnotám civilizace trvale vrátit, nebudeme-li mít vůli obnovit křesťanskou civilizaci a morálku se vším všudy, včetně nedělního ebození do kostela, biblické role církve a pastora. Je však otázka, zdali je to vůbec možné.“

Na otázku, jak se mohlo stát, že se nyní obáváme o to, aby společnost žijící v ohlasti, kde bylo křesťanství hlubokým filozofickým základem, znovu přijala hodnoty, které kdysi přijímala tak samozřejmě, Tomáš Ježek odpovídá spatruje v dějinných průbězích, které utrpěla. První spatruje v porážce reformace. „Byli jsme první v Evropě, kteří v touze po oprášení tradičních hodnot s formulováním velkých duchovních cílů znovu začali. Ty se však záhy ponížily a zplaněly. Upadly do pozemského pinožení a zbyla po nich jen rovnost, společné ženy a tábořské kádě. Ve jménu velkých duchovních ideálů pak musela v Evropě reformace přijít znovu...“

Pak přišla protireformace, baroko a katolicismus, které český národ jakoby paradoxně přijal. Přijal je však zklamán neúspěchem reformace vlastní, stejně jako je poražený nucen přiznat pravdu včuze. Proto i baroko rostlo na tenké půdě, ani ono nemohlo pořádně zakorenit. Výsledkem toho bylo ztotožnění katolicismu s Rakouskem a jeho

lehké odhození. A pak už zbyla jen úplná prázdnota.“

Kde nelze volit

Ježka velmi trápí, jak si občas někteří lidé představují svobodu volby. „Jako by volba, zda si přeji, či nepřeji žít v křesťanské civilizaci, byla předmětem nějakého demokratického rozhodování. Jako by neplatilo, že v ní po tisíce let žijeme – nevytržitelně a v tomto smyslu osudově. Jako by naš jedinou možností nebylo toto shledat a přijmout, a v rámci této křesťansko-židovsko-helénské tradice hledat jemné volby. Představu, že si budu volit, zda jsem křesťan, nebo ne, je naprosto falešná. V tomto smyslu rozumím středověkou, rozumím tomu, proč vznikaly války mezi islámem a křesťanstvím, proč se tehdy na život a na smrt střetávaly světy, které nebyly, nejsou a nikdy nebudou kompatibilní. Jestli se někdy vedly války, které měly v historii smysl, pak to byly tyto války o ochranu základních hodnot křesťanské civilizace, tedy o ochranu základních hodnot moderního evropského a angloamerického světa. Tisíce let pěstěný řád, který nám dává skvělé šance kulturního života, ekonomického rozvoje a pestrosti, kterou v Evropě máme, tento řád je třeba nesmírně usilovně a s velkým nasazením bránit. A kdo ho není ochoten bránit, nemá v této společnosti co pohledávat, protože svým postojem může ostatním i sobě přivodit smrtelné nebezpečí... Česká společnost je fatálním způsobem. Životně, existenciálně a kulturně zakotvenou komunitou žijící po tisíce let uprostřed křesťanské civilizace. Chceme-li těžit z jejích plodů, musíme ji bránit.“

Zajímavý je také pohled Tomáše Ježka na liberální principy, který knihu Budování kapitalismu v Čechách uzavírá: „Logickým důsledkem pochopení liberálních principů je víra v to, že Bůh existuje... Kdyby nebyl, tak je velice smutno a prázdnota, a naše liberálně laděná ekonomická soustava by byla pouhou hezdu- chou inženýrskou konstrukcí.“ jls

GLOSÁŘ

Zdá se, že předvolební kampaň už začala a že její náplní bude obviňování, pranýřování, přetřásání stranických finančních skandálů a podezřelých privatizačních kauz. Už dnes se zpravodajství mnohých médií podobá „Černé kronice“. Asi to tak je, protože taková vskutku jsme, ale pamatujme, že důsledkem tohoto typu „mediální rozpravy“ je rostoucí otrávenost společenské atmosféry, znechucení jednotlivých lidí a vzrůstající politicky neproduktivní zloba. Ukolem číslo jedna se pomalu, ale jistě stává – **nenechat se otrávit**. Poslání křesťana se neměří politickými sezonami či volebními obdobími, protože trvá až do skonání.

■ ■ ■

Článek V. Dobrodinského o **duchovním hubbě** v minulém čísle vyvolal protikladnou odezvu. Zaznamenali jsme i odsudky pronášené s despektem. Zřejmě se vytrácí schopnost tuto hubdu spoluprodučovat jako modlitbu a zbývá pouze dovednost jejího „poslechu“. Církev však existuje dva tisíce let a její dříve výkony jsou právě tak naše, jako ty dnešní.

■ ■ ■

Kolokvium na téma „Církev a občanská společnost“. Jednání je kompetentní, angažované, místy vzrušené. Jednomu z biskupů uklouzlo: „Církev stojí před finančním krachem.“ Vida, už je to tady! – Před dvěma roky *Perspektivy* upozornily na toto nebezpečí, průběžně informovaly o tom, jak si finančně stojí církev jinde, a netajily se tím, že to v dohledné době musí dopadnout tak, jak nyní konstatoval jeden z biskupů. Přitom ale – **žádný ohlas!** Ani ze strany čtenářů, ani ze strany kléru či episkopátu. Čím to? Nevíme. Možná socialistický návyk typu „ono to nějak dopadne“, možná opovážlivé spoléhání na pomoc Boží. Jenže sedlák, který nezasaje, nemůže spolehnout na to, že mu Bůh zajistí úrodu...

Finanční debakl naší církve jistě uspíšila neochota k restitucím. Je to nespravedlivé, ale je to reálné. Na restituce raději nespolečejme. Tm z paty by nám nevytrhly. Naš roční rozpočet obnáší miliardu, předpokládaný výnos z restituovaného majetku pouhých 50 až 100 milionů.

Finanční krach bude možná právě tím podnětem, který přiměje naši církev podstoupit onu zásadní proměnu, jejíž nutnost nechceti vidět. Polovinu z té miliardy pohltí péče o „památky“, především o kostely. Asi se jich budeme muset zřici. Je-li kde živá a bohatá farnost, kostel si udrží. Nemá-li takové farnosti, nebude kostel. Školství, vzdělávání, (pre)evangelizace, charita, to jsou věci důležitější než budovy. Budeme si svou církev, své pastýře a jejich pomocníky, své řehole žít sami. Budeme muset zřizovat farní rady, které budou nuceny fungovat, a budeme muset usilovat do svých peněženek. Živá víra nejen hory přenáší, ona svědčí i o chotě obětovat. Nebude-li živé víry, nebude viditelná církev. To je v pořádku. A na plenárním sněmu nebudeme lhat, ale jednat o podstatných věcech. Kolik jsme ochotni obětovat? Padesát? Dvacet? Deset?

Vida, k čemu je dobrý finanční krach naší církve... f

■ ■ ■

Politický tlak na slovenské katolíky se stupňuje: „Předseda SBK odsluzuje nacionalismus a pravidelně kritizuje slovenskou vládu. Není divu, že červotoči z KDH v rámci katolické církvi jsou stále opovážlivější, mají-li ve vedení SBK svého patrona. Biskup Baláž zapomíná, že je předsedou SBK, nikoli střední Evropy...“ Autor tohoto komentáře v deníku Republika vyslovuje na závěr přesvědčení, že „aktivitu převeze zdravé proslavené jádro služebníku Božích v čele s arcibiskupem Sokolem, kardinálem Korcem a docentem Hlinkou, kteří se netají svým vlastenečtím.“ – Komentáře k tomuto komentáři netřeba. aš

Co vás jako Němku přivedlo k myšlence vybudovat klášter v České republice právě zde u Brna?

Jsem klariska, sestra kontemplativního řádového společenství. Je to vzdělaný řád, který pověřuje sestry zakládáním nového kláštera. Počátky našeho společenství zde v Brně sahají do doby totality. V osmdesátých letech se tu sešly mladé ženy, které pod vedením provinciála františkánů chtěly žít tajně podle řehole sv. Kláry. Musely začít úplně od počátku, protože náš řád u nás zanikl za československých reforem na konci 18. století. Zmíněné ženy hledaly spojení s naším řádem a při návštěvě kláštera klarisek v Budýšíně, ležícím v tehdejší NDR, se seznámily se mnou. Já sama patřím ke konventu v Paderbornu. V listopadu 1989 se skládalo toto společenství v Brně ze dvou sester s věcnými slibů a dvou sester s časnými.

Po politických změnách sestry hledaly orientaci a obrátily se na mne, abych jim poradila. Spolu s tehdejší provinciálkou františkánů P. Františkou Maráškou a s biskupem Vojtěchem Cikrlem se zrodila myšlenka vybudovat klášter, a to v Soběšicích, protože tamní věřící ještě neměli kostel a my klarisky jsme rády, když máme kromě svého uzavřeného choru i veřejnosti přístupnou kapli. Aby se původní skupina nerozpadla a aby se sestry naučily kontemplativnímu životu v klauzuru, pozvali je na prosbu provinciála konventu v Paderbornu, aby prožili jeden nebo dva roky v řádném konventu klarisek.

Apoštolský stolec však požaduje jako podmínku pro zřízení nového kláštera vždy nejméně tři sestry s věcnými slibů. Sestry v Paderbornu vyslovily souhlas s uvolněním jedné sestry a volba padla na mne. Z původně předpokládaných dvou let pro české a slovenské sestry v Paderbornu se pak stalo více let a také moje vyslání se protáhlo na delší dobu, protože první sestry původní dohodu nedodržely a opustily nás. Ohlédla se však nová mladá povolání, která v paderborském konventu prodloužila svůj noviciát. Tak se přece jen vytvořilo nosné společenství klarisek v počtu osmi sester a klášter mohl být postaven.

Jak dlouho jste již klariskou a co vás osobně přivedlo do tohoto řádu?

Vstoupila jsem do řádu hned po koncilu v roce 1966. Rozhodující v tom byla moje velká touha po Bohu a poznání, že on – protože existuje – stojí za to, abych mu věnovala celý svůj život, a to právě v této formě života modlitby ve skrytosti klauzury. Ke klariskám mne také přitahovala jejich prostota a chudoba, která smí od Boha očekávat všechno. Ale mně bylo teprve 24 let. Teprve později jsem poznala, že Bůh pro mne vybral a určil přesně to správné. Být a zůstat poslušná jeho vedení je pro mne tím nejdůležitějším.

Váš řád je přísně klauzurní. Jakým způsobem řešíte styk s okolním světem, nákup, jídlo, oděv apod.

Těmito úkoly je vždy pověřena jedna ze sester. Často získáváme i pomocníky, kteří nám leccos vyřídí.

JAK ŽIJÍ KLARISKY U NÁS

V minulém roce byl otevřen v Soběšicích u Brna klášter klarisek. Zprávu o jeho posvěcení přinesl KT v č. 47/1997. Stavbu kláštera financovali převážně dobrodinci ze SRN. Položili jsme představené kláštera, kterou je sestra M. Thoma Wüppingová z Paderbornu, několik otázek.

Návštěvníky u brány přijímá jedna ze sester. Toto místo je pro nás důležité, protože tvoří šev našeho spojení s vnějším světem. Prostory klauzury jsou zřetelně odděleny od veřejně přístupných částí kláštera. Ten opouštíme jen v případě nutných záležitostí, jako je např. návštěva lékaře apod. Ale na návštěvy nechodíme ani ke svým příbuzným. Zůstáváme v této dnes tak pohyblivé společnosti doma v jasné ohraničeném prostoru, který nás obrací k Bohu a ve kterém ho stále očekáváme.

Hlavním posláním vašeho řádu je modlitba, dokonce v noci. Můžete nám stručně nastínit váš denní řád?

Ano, naším úkolem je modlitba: děkování, chvála, klanění, prosby. Něco však musím opravit. V novém klášteře se modlíme jednu hodinu v noci jen ze soboty na neděli. Naše mladé společenství je ještě příliš slabé, aby si mohlo dovolit přerušovat spánek každou noc. Denní řád vypadá takto: v pět ráno vstáváme, v půl šesté jsou chvála a tichá modlitba, v půl sedmé tertia. Mši svatou slavíme ve všední dny v sedm, v neděli v devět. Slouží ji u nás vždy františkáni. Kolem osmé je snídaně a hned nato práce. Od jedenácti do dvanácti hodinka četby, sexta, přímluvy a tichá modlitba, v poledne oběd. Do čtrnácti hodin má každá sestra, pokud není pověřena jinými úkoly, čas pro sebe, který může věnovat četbě, studiu nebo zotavení ve své cele. Pak následuje opět čas na práci. V patnácti třicet je křžová cesta, kterou koná každá sestra sama. V šestnácti je nona a rozjímání, v sedmáct nešpory. V osmnácti večere s rekreací. Jinak se při každém jídle něco předčítá. Po pul osmé večer je ručené a kompletář. Pak následuje podle našich pravidel ticho až do tertia následujícího dne.

My klarisky nejsme žádné poustevnice. Žijeme a pracujeme ve společenství. Přednost má modlitba. Potom následuje práce podle našich povinností, které musíme vykonávat v domě a v zahradě a podle nadání jednotlivých sester. Co se modlitby týče, nejde o jejich množství, o kvantitu, ale o vnitřní postoj neustálého spojení s Bohem.

Klášter byl postaven z příspěvků dobrodinců. Ale vy se přece na rozdíl od jiných řádů nevěnujete ani pastorační, ani pedagogické ani charitativní činnosti. Z čeho vlastně žijete?

Žijeme většinou z darů lidí, kteří mají důvěru v naši modlitbu, ale také z práce našich rukou. Poněvadž modlitby zabírají mnoho času, musíme být náš čas pro práci využít opravdu intenzivně. Některé kláštery zhotovují paramenta, pečou hostie, zabývají se písničnickými pracemi, např.

překládáním. Některé z našich sester by se chtěly naučit tkát.

Z pohledu sekularizované společnosti jste považovány za neškodné, ale zároveň zbytečné, podivínské ženy. Věřící, kteří uznávají vyšší duchovní hodnoty, si vašeho života váží. Přesto jim zůstávají některé rysy vašeho způsobu života těžko pochopitelné. Jak je např. možné trávit tolik hodin denně modlitbou a meditací, aby

Ze života sv. Terezie z Lisieux je známo, že ani soužití karmelitek v Lisieux nebylo bez mráček. Věřící se často domnívají, že za zdmi kláštera panuje trvalá pohoda. Je to pravda?

Nemohu věřit, že by se o našem životě takto smýšlelo. Jsme normální ženy, které mají při společném životě zcela normální problémy. Naše vzájemná láska roste do velké hloubky, protože víme, že zde spolu zůstaneme až do smrti. Ví-

M. Thoma Wüppingová děkuje při posvěcení kláštera 1. 11. 1997 všem, kdo se zasloužili o jeho vybudování. Po jejím boku paní Ottilie Müllerová, která překládala její slova do češtiny. Snímek Václav Kolář

to člověka neomrzelo a aby mu to nevezšednělo?

Dobře rozumím vaši otázce. Pro společnost nemáme cenu, protože nic nevytváříme a nenabízíme. Kromě toho, že náš klášter je místem, které vám říká, že Bůh existuje a že vás zve, abyste ho hledali a v naší kapli také navštívili. Druhá stránka vaší otázky už se týká přímo nás. Vedeme v podstatě velmi jednoduchý život a právě to se zdá být těžko pochopitelné. Hodiny našich modliteb jsou velmi různě utvářeny. Liturgická slavnost je uměleckým dílem, vyrostlým za tisíc let v židovském a křesťanském náboženství. Slavení eucharistie, které je nosným středem dne, pak modlitba hodiněk se svými jednotlivými, opět různě odstupňovanými částmi, četba Písma, rozjímání, vnitřní modlitba. To vše spolu souvisí, ale je v podstatě velmi mnohostranné. Kromě toho se velikost Boží nikdy nedá vyčerpát. Jsem nyní skoro 32 let v řádu a nevím, co to je nuda, na kterou se tážete. Vyskytnou se opravdu těžké, temné hodiny osamění v modlitbě a v životě víry, ve kterých se vám Bůh zdá být velmi vzdálený a modlitba je plná bolesti a touhy, ale přece nejsou nudné.

Vaše společenství sestává z osmi sester. Víme, že ani život v manželství se neobejde bez problému.

me, že jsme tu z Boží vůle a pod jeho vedením. On nás zde shromáždil. Kristus je skutečně v našem středu. Proto vždy začínáme žít spolu opět smířením. Jsem pevně přesvědčena, že by to jen na přirozeném základě bylo možné. Ale Boží milost nám pomáhá. V tomto společném bytí a společném růstu v Kristu je cosi krásného a obšťastňujícího, co pak nachází své vyjádření ve vzájemné sesterské lásce. Je to však křesťanská cesta, která vede přes kříž k vzkříšení a nikdy mimo něj.

Měl jsem příležitost prohlédnout si váš klášter ještě před uzavřením klauzury a velice na mne zapůsobil. S jakou prostotou, účelností a vkusem je zařízen. Také sv. Terezie z Avily byla nejen mystička, ale i prakticky a realisticky myslící žena. Patří snad spojení těchto dvou protichůdných vlastností k spiritualitě vašeho řádu?

Jsem ráda, že jste při prohlídce kláštera nabyli tento dojem. My klarisky jsme určitě vždy prakticky myslící ženy. Máme rády prostotu a chudobu, a protože jsme ženy, líbí se nám i účelnost a krása. Zmínil jste mystiku. Každá pravá křesťanská mystika je zakotvena na zemi, zejména mystika františkánsko-klariská, která jde Ježíšovou cestou. (...) Rovněž nezbyvá než chválit úsilí architektů, řemeslníků. Za-

čátky ale byly těžké. Z Německa jsem byla zvyklá na větší ochotu k dialogu a na partnerskou spolupráci. K tomu jsme se museli postupně přizpůsobovat...

Věřící ze Soběšic, kteří dříve museli dojíždět na bohoslužby do Brna nebo na Vranov, jsou nyní šťastní, že se jich mohou zúčastnit ve vaší kapli a mají vás určitě v oblibě. Ale jak se k vám chovají ostatní lidé?

Ano, lidé zde nás přijali velmi srdečně. Když musíme do města, jsme nápadně svým tehlovním oděvem. Ten je velmi nezvyklý a lidé kroutí nad námi hlavou. Když však se na někoho obrátím, protože se potřebuji na něco zeptat, mám většinou dobré zkušenosti. Lidé jsou pak laskaví a ochotní.

Jste Němka, vaše sestry jsou Češky a Slovenky. Vím, že již představení františkánů v 17. století museli řešit problémy národnostních sporů uvnitř řádu. Jak se vyrovnáváte s touto otázkou?

Pocit národnosti příslušnosti je zakořeněn velmi hluboko. Každý svou vlast miluje. Já jsem se narodila v severním Německu u holandských hranic, takže mi německo-česká problematika byla prakticky neznámá, a přišla jsem do vaší země bez jakýchkoli předurčení. V noviciátu kláštera klarisek v Paderbornu měly sestry novicmistrovu Japonku, která žije v Paderbornu již mnoho let. Tak zakoušely od začátku univerzalitu katolické církve, která spojuje všechny národy. Právě v tom vidím plus pro naše společenství. Jsme katolíčky, našim domovem je církev, a jsme klarisky. Tato identita nás všechny spojuje. Jistě existuje stesk po domově, národní hrdost a pro mne jako Němku jazykové problémy. Ale to všechno nejsou v našem společenství žádné problémy. Myslím si však, že Bůh nás postavil před krásný úkol, abychom prožili jednotu v Kristu, což je potěšné právě pro dnešní dobu.

Žijete v České republice tři roky. Můžete nám říci, čím se liší česká, nebo přesněji řečeno moravská zbožnost od německé? Co se vám na ní líbí nebo nelíbí?

Kladete mi těžkou otázku. Žiji v klauzuru a český moc neumím. Proto je můj pohled na její zbožnost neúplný. Mohu vyjádřit jen svůj dojem. Od začátku mne upoutaly větší bratrské vztahy v české církvi. Chudoba a útlak smělí věřící dohromady. To je naprosto zřetelné. Také biskupové mají blíže k lidu. V německé církvi panuje v tomto ohledu zcela jiná atmosféra. Co se týče moravské zbožnosti, zdá se mi, že lidé tu věnují Bohu, liturgii a modlitbě více času a to je dobře. Není to onen hektický podnikatelský aktivismus. Myslim také, že se za nedostatkem orientace dnešní doby skrývá skutečný zájem o Boha. Blahobyt v Německu učinil tamní lidi lhostejnějšími. Víra je drahý poklad a zdejší věřící jsou si toho vědomi. A myslím, že také někteří nevěřící to tuší. Zdá se mi, že více přemýšlejí a že jsou přístupnější duchovním hodnotám než ti, kdo neprošli zkušeností bůdy a zklamání z komunismu.

Rozhovor připravil Jiří Šehnal

ANKETA

Co očekávám od plenárního sněmu

Není snadné pro někoho, kdo v této zemi nežil během minulých téměř padesát let, zodpovědně se vyjadřovat k záležitostem církve, jejíž strastiplný život mohl sledovat nanejvýš jen z dálky. Bylo ostatně těžké se do něho nějak násilně na dálku vřít. Zdejší dnešní církev byla a je sice svou podstatou tatáž, ale v mnohých vnějších projevech není zdaleka

navlas stejná jako ta, která se tu žila před pul stoletím. Svět se také nezastavil.

Přesto je možno vyslovit několik skromných slov spolu s přáním Božího požehnání k připravovanému sněmu. Nepochybně se sejde na stol připravené komise mnoho písemných návrhů a názorů. Bude jistě vyžadovat velkou námahu a moudrou rozvahou umět z té zaplavy slov vyloupnout jádro; najít a výstižně vyjádřit skutečné základní problémy. Mnohé z nich možná byly už dávno vyřešeny v celosvětovém měřítku, např. v různých dokumentech vydaných Svatým stolicí i jinde. Převážně místní problémy bude třeba řešit místně. Ty budou moci poskytnout podnět k jednání na budoucích diecézních synodách, nebo k pastýřským listům,

Na problémy společné všem diecím Čech a Moravy, bude ovšem třeba dát odpověď. Tu není možno dobře hledat v nekritickém uplatňování některých zahraničních případů. Mohlo by to dokázat jen nesehnopnost skutečné problémy řešit, nebo snahu je pohodlně obejít. I tyto příklady je však velmi užitečné znát, ale současně je třeba je nejprve také kriticky prověřit, zda byly jinde skutečně úspěšné a zda jsou použitelné v konkrétní realitě české a moravské církve.

Má-li výsledek koncilu ovlivnit budoucí rozvoj této církve, není možno opominout ani bohaté zdroje domácí křesťanské tradice, z kterých vyrůstala, a to nejen v době nedávno zašlé. Je třeba se vymanit z úzkoprsého a jed-

nostranného soustředění se na dnešní přehavou přítomnost. Bez znalosti minulosti není možno plánovat budoucnost.

Poněvadž se výsledky sněmu budou obracet k této budoucnosti a k těm, kteří v ní budou žít, měly by být vysloveny stručně, věcně a jasně. Málokdo z laiku rozumí mnoho-mluvné teologické pokonciální hantýřce tak, jak se vyvinula ve světě. Sněm by totiž měl oslovit především mladé katolíky a současně i všechny lidi bez rozdílu.

Aby byl úspěšný, to si jistě každý z nás přeje. Zůstávají tu však ještě vedle slov lidských i slova Písma: „Kdyby Hospodin nestavěl dum, marně se namáhají ti, kdož jej staví.“

Jaroslav V. Pole

ÚNOR 1948 - co s ním?

Obrátili jsme se na několik našich autorů s následující otázkou: Únorový převrat 1948 zahájil epochu, která znamenala hlubokou duchovní devastaci naší společnosti. Kde je podle vašeho názoru třeba začít nejdříve s odklizením trosk a budováním nového? Jinými slovy: co pokládáte za úkol číslo jedna? A na této stránce jsou odpovědi.

Snímek archiv

Krajně nuivní byli ti, kdo se domnívali, že listopadem 1989 se lidé změní hned k lepšímu. Proto teď tolik deziluzí. Jenže národ byl dlouhodobě zatížen jakýmsi morálně politickým hříchem těch, kteří – nemodlíce se – k nám ohskurní komunistické učení zavlekli dávno před rokem 1948, aniž teď mají chuť k jakékoli rahnerovské sebereflexi či pokání, bez něhož však není očisty ani východiska. Ostatně: kdo tu ještě o pokání co ví? A kdo o něm poví nastupující generaci? Učitelé, většinou absolventi všelijakých „vunilů“, sami zmatení svou duchovní bezpřizorností? – Co tedy zbývá, než aby se aspoň křesťané přestali podílet svým hanebným kverulováním na „špatné náladě“ společnosti a místo toho vzali na sebe nejen kříž pokání za ty, kteří o něm nic nevědí, ale i radostí, tou dezerou víry, vrátili životu smysl a naději. Ano, postaru: modlit se a pracovat. Ale především v modlitbě je všechno poznání, „ostatní je marnost a hloupost“, jak říkal už Leon Bloy. Jinak budeme zase stavět na levnicích a režíru nějakého jiného pádu či „února“ nás nemine.

Věroslav Mertl, spisovatel (České Budějovice)

Ta otázka je položena příliš sugestivně, a já nemám moce ráda černobílá schémata. Léta 1948–1990 byla jistě v mnoha ohledech složitá a deformující, ale duchovně hluboce devastující mi připadá mnohem více naše současnost. Za největší problém dneška, zejména v církvi, ale nejenom, považuji strach, nedostatek ochoty nést rizika a nedostatek důvěry v Boží vedení a lásku. Proto jako rozhodující krok vidím přestat se bát a začít důvěřovat Bohu, že je to on, kdo má vše ve svých rukou. V tomto směru považuji za úkol číslo jedna výchovu, odbornou i duchovní formaci nových generací, a to ke svobodě, samostatnosti, kritičnosti a zodpovědnosti, otevřenosti, solidárnímu vztahu k okolnímu světu, vydanosti a trpěli-

vosti. Tu trpělivost a důvěru je třeba zdůraznit, protože výchova je záležitost dlouhodobého působení a její plody jsou patrné až po letech.

Mireia Ryšková, Jubok (Praha)

Myslím, že jde o obecný problém morálky. Začít musí každý ihned sám od sebe, ale kdo k tomu není vychován, nezačne nikdy. V roce 1968 byla odpověď snazší než dnes, protože i po komunistické hrůzovládě zbylo ve společnosti více mravních sil, než je jich dnes. Formalismus reálného socialismu osmdesátých let však vypěstoval ve společnosti mravní cynismus, na který navázal bezuzdný liberalismus svobodných let devadesátých. Úcta k morálním hodnotám se nedá nařídit a nelze se jí naučit. Dá se k ní dospět jen výchovou. Jedinou nadějí, počátek, chcete-li, vidím v dobrých křesťanských rodinách, které jediné jsou schopny vychovat morálně zdravou generaci.

Jiří Selma, hudební historik (Brno)

Únor byl zlomem v duchovní devastaci, která začala již dříve. „Duch vzpoury“ (H. Arendtová) proti tradičním institucím a náboženství vedl k totalitním režimům typu nacismu a komunismu. Dnes už máme za sebou osm let opakovaného pokusu o nový lálečný mesianismus, tentokrát v podobě špatně pochopeného či zneužitého liberalismu.

Křesťan ví, že nelze položit žádný jiný základ než ten, který už byl položen. Ježíšova „transformace“ je proměnou lidského srdce, je to evangelium v jeho celku, včetně dimenze sociální. Církev by měla naše dnešní problémy jasně a srozumitelně pojmenovat a nabídnout české společnosti východisko: af vřod, či nevhod. Musíme si přiznat, že jsme v minoritě, takže budeme „přehlasováni“, ať už jde o hlasy občansko-politické či „akce-

nářské“. Náš hlas tedy bude převážně „nevřod“. Pán je ale s námi; tedy – nebojme se! *Lubomír Měloch, ekonom (Praha)*

„Mravní devastace“ není něco jako povodeň, která se přivalí z čistého nebe. Také únor 1948 měl své dávné a domácí kořeny. Komunismus navázal na sekularizaci české společnosti, na nemravy předválečné a válečné. Ani obnova společnosti nemůže být nějaká kampaň nebo akce, nýbrž trpělivá práce s dlouhým výhledem. Začínat se musí všude – pro mne hlavně ve výchově a vzdělávání, kde je na prvním místě probudit zájem o člověka jako osobu, včetně stránky mravní čili odpovědnosti a náboženské čili vděčnosti a lásky.

Jan Sokol, ministr vlády ČR (Praha)

Rozpouštějme duchovní neohrabanost plodící pýchu. České vědomí dnes není zdušeno jen troskami marxismu, ale i suť romantických mýtů a zhytky propagandy dvou světových válek. Věc je vážná. Národy s mělkou, egocentrickou představivostí jsou tváří v tvář dějinným zkouškám odsouzeni k opakovaným, a proto obzvláště ponižujícím existenciálním selháním. K jednomu z nich u nás došlo právě v únoru 1948. Nic na tom nezmění dodatečné projevy uražené nedůtklivosti bez skutečné lítosti. Lidé stále ještě pohrdají ve stylu 19. století všemi sousedy a přetékají touhou stěžovat si na těžký život a na zrádný svět, mají pro širší lidské společenství význam jen jako odstraňující příklady. Chaos v nás smetiště kolem nás. S tím by se mělo něco dělat. Pro začátek bychom mohli uvažovat o tom, čím jsme si sami zavinili pád do totality. Otevřením tabuizovaného tématu rozpouštějme sebestřednou pýchu plodící duchovní neohrabanost.

Pavel Švanda, spisovatel (Brno)

Obvyklá odpověď, že je třeba začít s duchovní obnovou, „transformací srdce“ apod. by se mohla stát frází, pokud ji klademe jako protiklad k jiným úkolům. Morální obnova je nikdy nekončící poslání, které nelze jednoduše představit ostatním úkolům a odtrhnout je od věcí „praktických“, jako je obnova práva, ekonomiky, základních politických struktur. Také ovšem nelze říci, že morálka je jakási „nadstavba“, pro kterou nastane čas, až se vytvoří ekonomická základna svobodné společnosti. V poválečném Německu lidé nejprve budovali ekonomiku, ale přitom objevovali potřebu takových ctností jako píle, pracovitost, poctivost, spolehlivost, vytrvalost; v další generaci se projevil větší citlivost pro „aditivní“ nemateriální hodnoty, jako je prožitková kvalita a duchovní aspekty života. I z toho je patrné, že morální atmosféra je nezbytná pro všechny fáze budování svobodné společnosti.

Když slyším, jak lidé sledují nepravosti, které vyplývají na povrch jako rub prvníh let transformace, a jak je stále posuzují jako za socialismu, totiž jako chyby „těch nahoře“, vidím, že hlavní zanedbání bylo v tom, že jsme si nedostatečně uvědomili zásadní rozdíl mezi totalitní a svobodnou společností: „nahoře“ jsou dnes ti, které jsme si sami svobodně zvolili, jejich chyby jsou naše chyby, anebo je naší chybou, že tam jsou. Dnes už nikdo nikomu nebrání přiložit ruku k dílu, už tu není ten po desetiletí praktikovaný negativní výběr (...).

Kdybychom dnes znovu stáli na prahu nové doby a někdo se mne ptal ve světle dnešních zkušeností, na co je třeba dát největší důraz, asi bych uvedl právní kulturu. A pak na to, aby tu bylo dost těch, kdo by místo příslubu ráje vedli lidi k trpělivosti (...). S řečmi, že „dřív bylo líp“, naložme stejně jako Mojžíš se stesky po „hmeích masa v egyptském otroctví“. Jsme přece svobodní lidé ve svobodné zemi. Chovejme se podle toho.

Tomáš Halík, teolog (Praha)

Pohroma nastala dřív, a ne bez naší spoluúčasti. Únor 1948 byl pouze jedním z osudných vrcholů dlouhého sledu událostí a politických řešení, souvisejících s příchodem, průběhem a výsledky druhé světové války. Únor

rozjetou devastací demokratických poměrů u nás zpečetil. V mnohých se utrhla hřes aktivního podílu na zlu, druzí jen tiše nebo potoučně kolaborovali. Někdo však načerpal z převratu i sílu k odporu, ten k statečnému, jiný jen k vnitřnímu, a další zas, smělejší nebo smílivější, prošlapával pěšinky, po nichž se mohly do pošmorné krajiny vloučit hodnoty, myšlenky a umělecké projevy navazující na lepší minulost. I proto se během krátkého oddechu kolem půle šedesátých let nezdálo být nakročení k demokracii a svobodnější kultuře zřehla nemožné. Největší nás asi převládala normalizace. Oč pro většinu méně fyzicky krutá, o to duchovněji. Po listopadu 89 vlastně nebylo nač navazovat. Celý svět byl už jinde, a nás nejdřív zaplavily jeho splásky. Dodnes se těžko orientujeme, tím hůř, že se nám utrhla kotva. Jedinou nadějí (a tedy i úkol) vidím v péči o duchovní a kulturní kořeny, z nichž jsme v naší evropské vlasti vyrůstali, ale přestali je vnímat, a hlavně žít s nimi, neboť je někdo pokládá za odumřelé.

Karel Kraus, dramaturg (Praha)

Jelikož totalitární diktatura se snažila rozleptat metodami, které popsal už Aristoteles ve své *Politice* (knihy 5, kap. 11) tkáň občanské společnosti takovým způsobem, že lidé v ní byli atomizováni, aby se stali ovladatelnějšími, je nyní třeba v odpověď na to tuto tkáň zpevňovat a vylepšovat, a to tak, že budeme vytvářet kulturu mezlidských vztahů: přátelství, družnosti, vzájemnosti, vstřícnosti, pohostinnosti, sdílnosti, dialogu, důvěry, spoluúčasti, spolupráce, životní radosti, smysluplnosti; vytvářet zkrátka lidsky dobré ovzduší, které je tou první školou mravnosti. S tímto úkolem je pak nerozlučně spojen další úkol: všechny životní hodnoty – lidské i přírodní – promítat do je přesahujícího absolutního a svatého Úběžníku všech hodnot, v němž ony teprve mají takové zakotvení, které garantuje jejich poslední bezvýhradnou smysluplnost.

Karel Skalický, teolog (České Budějovice)

Začít u sebe. Nejzávažnějším projevem poúnorové devastace je všeobecná frustrace, nedůvěra, cynismus. Nedovedu si představit, že by mohlo dojít k výrazné rehabilitaci institucí (včetně církve), politiky či státu bez osobních příkladů. Doba vyžaduje naše činy, nikoli bezdůvodná očekávání. Měli bychom odvrhnout pocit marnosti, i když nelze očekávat převratné výsledky našeho snažení během jednoho lidského života. Ti z nás, kteří si míru ponížení našich duší uvědomují, musí k darované vnější svobodě připojit i dobrovolnou sebezmezení. Znovuobjevovat smysl obětí a služby, přesvědčovat sebe a bezprostřední okolí o významu důstojnosti a obvyklé lidské svobodnosti. Zkoušet mít rád. Vytvářet silé společenství. Doufat, věřit, po několikerém krachu začínat znovu a znovu.

Stanislav Novotný, ředitel ČKA (Praha)

Snímek archiv

V roce 1994 napsaly tzv. Necenzurované noviny, že „koncentrace spolupracovníků StB mezi kněžími dosahovala místy až 50 %, hlavně ve vyšších postech. Očistý církevní od StB se tedy zřejmě nedočkáme.“ Obstojí toto tvrzení tváří v tvář dostupné skutečnosti?

Osudy katolické církve v období 1948–1989 nejsou věci neznámou. Dosud žijí pamětníci, k dispozici je literatura memoárová i odborně historiografická, také *Perspektivy* o tom opakovaně psaly. Začneme stručnou rekapitulací.

Nepřítel číslo jedna

Pro komunistickou moc byl v letech 1948–1953 vztah státu a katolické církve jedním z nejdůležitějších problémů v jejím úsilí podřídit si nebo zničit všechny instituce občanské společnosti. Církev jí představovala nejen potenciálního nepřítele, ale záhy jí byla přisouzena i role hlavního odpůrce. Komunisté se zprvu snažili, aby u nás vznikla „národně katolická církev, odtržená od Vatikánu.

Představitelé církve zprvu doufali v korektní vztahy mezi církví a státní mocí. Po únorovém převratu 1948 se jim tyto představy začaly rozplývat. Přitom sama hierarchie vlastní zkušenosti s komunistickým režimem neměla, což zvyšovalo její nejistotu.

Situaci u nás tehdy ovlivňovaly poměry vystupňované studené války, SSSR vytvořil centralizovaný mocenský blok, do něhož patřila i ČSR. Očekávalo se válečné střetnutí a všechny instituce, které měly zahraniční ústředí, byly pokládány za nepřátelské. Zvláště to platilo o Vatikánu a katolické církvi.

Dohodnout se není možné

Komunisté se nejprve pokoušeli podřídit si církev dohodou s biskupem nebo získání aspoň některých z nich. Začalo vyjednávání. Církevní delegaci vedl litoměřický biskup Štěpán Trochta. Byl vybrán zřejmě proto, že byl za války vězněn v koncentračním táboře s Alexejem Čepičkou, nyní generálním tajemníkem NF a ministrem spravedlnosti, který vedl vládní delegaci. Jednání byla obtížná, někdy dramatická, občas přerušovaná. Vzájemná nedůvěra vzrůstala, zejména když komunisté začali podnikat proticírkevní kroky.

Nakonec převážil na obou stranách odpor k dalšímu vyjednávání. Arcibiskup Beran zdůvodnil tento postoj tím, že církev nesmí ustoupit za hranici, za níž by už nemohla plnit své poslání. Také nemínil odejít církev Vatikánu. Ti, kdo usilovali o dohodu, např. biskup Trochta, proti opatřením státní moci protestovali, ale současně si uvědomovali, jak hluboké následky pro další osud církve by mělo otevřené střetnutí. Proto se snažili převést ji přes těžké přechodné období, a to i za cenu větších ústupků. Dlouho netušili, že skutečná dohoda s komunisty není možná. K tomu jim dopomohlo až odhalení odposlouchávacího zařízení na biskupské konferenci ve Starém Smokovci v březnu 1949. Nato biskupové vyjednávání se státem ukončili.

Snaha o likvidaci

Po krátkém vyčkávání nastal rozhodující útok státní moci. Ta byla podrobena státnímu dohledu. K tomu využila vláda Modu vivendi z r. 1928. Zřídila Státní úřad pro věci církevní (SÚC) a Slovenský úřad pro věci církevní. Na okresní a krajské národní výbory dosadila církevní tajemníky a do biskupských konzistórií státní zmocněnce. Těmž účelu sloužil zákon o hospodářském zabezpečení církvi z r. 1949, který činil z kněží jakési „úředníky kultu“ placené ze státního rozpočtu, a církevním institucím tak odňal pravomoc zasahovat do jejich platových záležitostí. Kněží se stali závislími na údelném tzv. státním souhlasu k výkonu duchovenské služby, bez něhož bylo vykonávání kněžských funkcí protizákonné. Státní úřad přitom nebyl vázán stanoviskem biskupa.

Kněží i biskupové byli pod stálým dohledem StB a místních pohlavárů KSČ. Komunisté záhy pochopili, že dokud neizolují kněze a věřící od biskupa, žádné hnutí namířené proti Vatikánu v církvi nevyvolají, a tedy ji ani nezloví. Takovou destruktivní úlohu měla plnit nová tzv. Katolická akce (bylo tak zneužití názvu staršího církevního laického hnutí), kterou komunisté vyhlásili v červnu 1949. Avšak i přes tuto promyšlenou taktiku se přepočítali. Biskup se sice podařilo izolovat, ale ta jejich Katolická akce selhala. Autorita hierarchie i papeže byla u kléru i věřících stále známa.

Rozvrátit zevnitř

Proto se komunisté začali orientovat na kněžstvo. Zřídili v r. 1950 organizaci duchovních, tzv. Mfrový výbor katolického duchovenstva, s Josefem Plojhařem v čele. Jednotlivé výbory byly v každé diecézi. V organizaci církve byly zcela cizorodým prvkem. Přesto

se komunistům podařilo jejich prostřednictvím proniknout do struktury a života církve.

Na jaře 1949 ustavilo předsednictvo ÚV KSČ církevní komisi, tzv. církevní šestku. Jejími členy byli Alexej Čepička, Vladimír Clementis, Zdeněk Fierlinger, Jiří Hendrych, Václav Kopecký, Vilém Široký. Později se jejich jednání účastnil i Zdeněk Nejedlý. Měla se scházet každý týden. Zda to plnila, není dosud jasné. Ani nevíme, kdy svou činnost ukončila. Zdá se však, že v r. 1951 již neexistovala.

Ze komunistického režimu necouvne ani před brutální, to ukázal vykonstruovaný „monstrproces“ s P. Josefem Toufarem počátkem r. 1950. Do povědomí vešel jako „čehošský zázrak“. Smrt P. Toufara byla oním signálem, po němž již nikdo v církvi nepochyboval, že likvidační proces začal.

Verbování v kriminálech

Kněží, řeholníci a řeholnice začali plnit žaláře. Celkem bylo uvězněno (včetně internovaných) asi čtyři tisíce diecézních kněží. Nesnesitelné podmínky v žalářích vytvářely atmosféru,

Z. Fierlinger zdraví shromážděné kněze při otevření Kněžského domova.

Snímek archiv

O ÚDAJNÉ KOLABORACI CÍRKVE S KOMUNISTICKÝM REŽIMEM

K půlstoletí jednoho výročí

kteří podlamovali zdraví a hlavně psychiku. Toho využívala StB a snažila se získat uvězněné ke kolaboraci. Někteří tonuli nátlaku podlehl. Příčin bylo víc. Orgány StB „lámaly“ uvězněné přísliby různých výhod, např. podmínek propuštění. Zvláště političtí vězni však drželi pospolu, proto nebylo takto zlomených v 50. letech mnoho.

Situace pro „verbování“ příznivější nastala po amnestii v r. 1956 a pak za uvolňování v 60. letech, kdy byli političtí vězňové, mj. i kněží, postupně propouštěni. Každý si musel najít práci a ubytování a ne každý měl ochotné příbuzné.

Tehdy vládli strach. I věřící se báli přijmout takovou osobu pod střechu. A tu se někdy objevila StB, aby v těžké situaci „podala ruku“: výměnou za zaměstnání a ubytování – spolupráci. V postavení bezdomovce a s podloměným zdravím někteří podlehl. – Na spolupráci přistoupili i mnozí z těch, kdo se angažovali v mírovém výboru (a v pozdějším „Pacem in terris“); říkalo se jim „pokrokoví“ nebo „vlastenceři“, protože veřejně deklarovali „kladný postoj k lidové demokratickému zřízení“.

V praxi se stávalo, že kněz na spolupráci přistoupil, proběhl „vázací pohovor“, kdy

podepsal „slib spolupráce“, ale s představou, že bude StB sdělovat pouze nepodstatné skutečnosti. Tento úmysl však StB rychle prohlédla a z důvodu tzv. alibismu ukončila spolupráci i poskytování „výhod“. Totéž se dělo i při tzv. „vyzrazení spolupráce“. Němčeno „slib spolupráce“ či jiný „kompromitující materiál“ (např. vlastnoručně psané zprávy) měla již StB v rukou a čekala jen, kdy je bude moci použít. To se mohlo stát i po letech, kdy se osobní situace kněze změnila a on byl po r. 1968 třeba opět v pastoraci.

Vydírání nepevných

Dobu tzv. normalizace charakterizovala poněkud jiná taktika StB. Ta se nyní více zaměřila na ty z kněží, u nichž zjistila nějaký mravnostní delikt nebo trestný čin. Její charakteristiky těchto osob byly ohleduplně přesné, přísně realistické, stručné a výstižné, bez zbytečných slov. StB si zjistila oblibu dotyčného u spolubratří, u církevních představených, důvěru u věřících, postavení v církvi, vztah k Vatikánu apod. Vytipovala si jeho slabé stránky, jeho ambice, a podle toho s ním jednala. Nejvíce jí bylo k užítu zjištění, že takový kněz porušil církevní disciplínu, např.

celibát. Právě porušení celibátu se stávalo pastí, do níž se kněz chytal, a nechtěl-li být vyvrážen, „musel“ spolupracovat.

S porušením celibátu souvisela nejednou i charakterová nepevnost, např. kariérismus, snaha zalíbit se druhým, sklon k alkoholismu, k nevázané dobrodružnosti (s ní pak souvisela i trestná činnost, té však nebylo tolik). Více tu hrála roli nespokojenost s vlastním postavením v církvi, ambiciozita, potřeba ovlivňovat okolní dění a ješitnost. Jinými slovy: takový kněz nežil své kněžství z hloubi nitra, málo se modlil, neplnil řádně kněžské povinnosti; s prvotním zápallem, který už vyprchal, se vytrácel i nejdůležitější vztah, tj. láska ke Kristu. Na její místo nastoupila únava, všední rutina a otrávenost jednotvárným životem.

Váhavost i odolnost

Dalším důvodem přísluhu spolupráce s StB byl u jedněch strach o ztrátu „státního souhlasu“, poněvadž se domnívali, že budou užitečnější ve veřejné pastoraci než „v civilu“. A u jiných obava, že budou muset „k lopatě“. Když je tedy StB dotkla „ke zdi“, spolupráci podepsal. Kněží tohoto typu se však většinou vzpamatovali a kontakt s StB posléze odmítli. Zřejmě si uvědomili rozdíl mezi pouhým vykonáváním kněžské služby a vlastním charismatem kněžství, které není bezprostředně závislé na výkonu činnosti. Výstižně to vyjádřil jistý kněz, kdysi také zhavený souhlasu, který dnes zastává významné postavení. Rekl: „Tehdy jsem pochopil, co mi Bůh chtěl říci: „Nestojím o tvou práci. Chci tebe, abys svůj čas obětoval mně... abys žil pro mne, ne pro práci.“ – Jen nepatrná menšina z těch, kdo přistoupili na spolupráci, tak učinila takřka jistě „z ideových důvodů“, snad dva ze sta.

Je předčasné vynášet soud, protože zkoumání problému není u konce. Na listinu agentů se dostávala i jiná těch kněží, které StB hedlivě sledovala, kontaktovala a doufala, že jednání dne je získá. Dochované materiály ukazují, že procento „úspěšnosti“ tu bylo zanedbatelné.

Církev obstála

Ne, tzv. Necenzurovaným novinám nelze dát za pravdu.

Komunistům se nepodařilo vytvořit u nás „národní církev“, odloučenou od Říma, jakkoli o to stáli. Ztroskotaly i jejich plány rozpustit katolickou církev východního obřadu (řecko-katolickou) v pravosláví a podřídit ji moskevskému patriarchátu. – Bude nutné podrobněji zdokumentovat příběhy kněží, jako byli Josef Zvěřina, Oto Mádr, Antonín Mandl, Adolf Kajpr, Jan Ev. Urban, Silvestr Bráto aj., a řeholnic, jako byly matka Vojtěcha Hasmandová, Eliška Pretschnerová, Jeronýma Pražáková, Cyrila Ječmenová aj. Bude třeba zhodnotit odvažnou „podzemní“ činnost kněží bez souhlasu, řádových kněží i mnoha ženských řeholí, které projevovaly mimořádné hrůstlivosti a rezistenci. Církev jako celek obstála.

Přesto má zájem znát pravdu o této době, chce se k ní postavit čelem a vyvodit dusledky. U příležitosti 50. výročí „vítězného února“ se i ona zamýšlí nad uplynulou historií. Co v ní bylo špatného, ji přivádí k pokání, a to dobré – dnes už víme, že toho byla většina – ji pobízí k radosti, k díkyvdání Bohu a k pravé hrůstlivosti.

Františka Vojtínová

Anturka bude věčně za poskytnutí solidních informací o osudech kněží, řeholníků a řeholnic sestav v dobách protivenství.

pp

KULTURA,
UMĚNÍ,
RECENZE

Tomáš Halík

Tomáš HALÍK: *Ptal jsem se cest. Portál, Praha 1997*

Ačkoliv rozumný rozhovor Jana Jandourka s Tomášem Halíkem je prakticky autobiografickou výpovědí jedné osoby, lze jej vnímat jako závažnou rozpravu o naší nedávné minulosti a současnosti.

České veřejné mínění vlastně stále ještě nejsilněji ovlivňují generace, které se hodně nameradily o tom, jak to Marx a Lenin doopravdy mysleli. Tito lidé, v hloubi duší lhostejní k problémům svobodné společnosti, si občas postěžují na rasismus, na „tunelování“, případně podotknou, že opravdu neví, koho by volili. Příležitostně se hlásí k Masarykovi a ze setrvačnosti bojují proti katolíkům. Ale celkem jako kdyby početní levicoví tvůrci veřejného mínění už nevěděli, na čem a k čemu tu vlastně jsou. Jistě to souvisí s průměrným věkem lidí, kteří vstupovali do života po válce nadšením a mocíchtivím a šli vstříc zdrcujícím zklamáním. Jejich rozpoložení, jakkoliv lidsky pochopitelné, nevyhnutelně traumatizuje

ROZPRÁVY TOMÁŠE HALÍKA

naš veřejný život a přispívá k jeho zarážející myšlenkové chudobě i k obecné omrzlosti.

Také náš pravicový nebo levicový liberál inklinuje k minulosti, do vysněného ráje malých řemeslníků, drobných rolníků, malých firem, malých měst. Křesťané téhož typu pak paralelně vzpomínají na mikrokosmos tichých venkovských farností obydlených početnými rodinami. Takže kromě nesoustavných experimentů postmodernistů se málokdy setkáme s pokusem otevřeně pojmenovat duchovní podobu české současnosti. Na téměř 300 stranách tiskem petitoého řádu se nám dostává hodně osobních informací o katolickém knězi a vědci, který svým působením už po léta vyvolává živý a někdy i polemický ohlas. Monolog Tomáše Halíka se rozvíjí podle časové posloupnosti počínaje rodinným původem, studiem, pokračující úvahami o formativních zážitcích a významných lidských setkáních až po současný stav. Především však jsou jednotlivé kapitoly (Cesty... k víře, do minulosti, ke kněžství, noci, do dálky apod.) příležitostí k důkladným rozpravám o otázkách, jež chci nechtít sdílné. Obsáhlý projev nezapře zkušeného vysokoškolského pedagoga a také publicistu usilujícího o výrazné vystupování.

Hovoří k nám velkoměstský intelektuál, jehož život byl a je formován především vůlí. Principem jeho intelektuálního bytí je stále rozšiřování obzoru, vůle nezastavit se ve svém usilování ani na okamžik. Narození v elitní velkoměstské intelektuální vrstvě usnadnilo vstup do společnosti, která se vzdor tlaku ko-

munistického režimu vzájemně podle možnosti stále podporovala. Už tím se Halíkův životopis výrazně odlišuje od tradičního českého vyprávění, jak nadaný mladík z provincie utratil 30 let života jen na to, aby se pracoval do Prahy. Velkoměstský původem i mentalitou se ovšem zcela protí zvyklostem své vrstvy – za krajně nepříznivých, ale zároveň i romantických podmínek illegality – stává katolickým duchovním. V řízení Božím je skryto velmi zvláštní vyvolení: Tomáš Halík se oddělil od nábožensky vlažné vrstvy, v níž se narodil, aniž splyne s mentalitou duchovenstva převážně dosud spjatého se zvyklostmi venkovu. Své postavení si velice dohře uvědomuje (viz s. 165 a jinde) a s nečekanou otevřeností o něm pojednává.

Některé jmenování (i spolupráci) Tomáš Halíkovi za jeho vývoje nepogratuluji. Explicitnost úvah však přímo vybízí: a teď řekni ty, co si o věci myslíš. Kdyby bylo využito příležitosti, kterou Halík polemik nabídl, významně by to prospělo české katolické církvi i společnosti zvyklé žít spíše z toho, o čem se oficiálně mlčí, než tím, o čem se jasně hovoří. Určitost rozpravy činí Halíkova biografickou výpověď (nepochybně budoucí pramen historiků křesťanského disentu a vývoje v církvi po listopadu 1989) užitečnou v zemi, kde se stále ještě nejlépe honoreuje umění mlčky obcházet každou horkou kaši tak dlouho, dokud nevystydne.

Ale podstata knihy *Ptal jsem se cest* není v polemice. Základním rysem Halíkových úvah zůstává zásadní a rozhodná vstřícnost

a bylo by škoda, kdyby to zůstalo přehlédnuto. I odcizení, vnučená okolnostmi jako specifický kříž, jsou přemáhána inspirativně popsanou, zřejmě široce a znale založenou osobní (a zároveň katolicky tradiční) spiritualitou, již je v textu věnována značná pozornost.

Tomáš Halík není revolucijním reformátorem, na to toho příliš mnoho ví o rozrůznosti současného duchovního horizontu. Za záruku smyslu současného dění v církvi považuje Jana Pavla II. Je však až nečeský právě tím, jak baží objevit použitelné v nejrůznějších myšlenkových prostorech. Přičemž přitáhne, že ve své vlastní spirituální praxi dovedl využít např. zenu, je nenápadnou poznámkou ve srovnání s vyznáním hlubokého vztahu k Nietzscheově filozofii. Leckoho podráždí i přiznání psychoterapeuta k C. G. Jungovi. Halíkovi názory však budou mnohými sledovány provokativně především proto, že kniha *Ptal jsem se cest* ponouká k úsilovnému intelektuálnímu pohybu. K iniciativě, byť polemické, jsou vybízeni tedy i katolíci tradiční, o jejichž potřebnosti Tomáš Halík nepochybuje. Někteří čeští reprezentativní intelektuálové se snad až nepřiměřeně pečlivě starají o povrch, o proměnlivé nálady veřejnosti. Kultura (a také politika) založená na předpokladu, že duševní život, bude-li člověku neustále usnadňován, nevyhnutelně vyústí v infantilitu, tedy vždy ve znovu a znovu nezvládnutou masovou náladovost. K tomu, abychom pronikli k přeháním svých současných a vlastně stále se opakujících problémů, potřebujeme širší založení a osobně zaručované otevřené rozpravy, právě takové, jakou je kniha *Ptal jsem se cest*. Českého křesťana smí těšit, že s odvážnou a kvalifikovanou veřejnou iniciativou právě dnes přišli právě dva duchovní.

Pavel Švanda

SVĚTLA V JISKŘÍCÍCH TOCÍCH

Ve starém pražském domě U zlatého pluhu na Hradčanech sídlí stejnojmenná galerie, ve které do 8. února 1998 vystavoval sérii rozměrných černobílých kreseb malíř a sochař Jiří Bašta (nar. 1961).

Autor, žijící trvale na Vysočině, v Ledči nad Sázavou, neprogramově tvořící v ústraní a odstupu od výtvarnického provozu, poprvé samostatně představil nový cyklus (z r. 1996) kreselných, mediativních rozjímání o existenci světla, kterým odevdáván Boží zdroj prozařuje svět. Jeho kresby tak hovoří o noci a rozednění, o zániku a rození, o rozpadu a celistvosti. A potvrzují onu paradoxní duchovní souvislost mezi plností a prázdnotou, o které Lao-c'ťká: „Třicet paprsků je dohromady kola / ale teprve to nic mezi nimi / přivodí smysl a účel kola!“

Světlo je Baštovi prvopočátečním zdrojem a hybatelem veškerého stvoření. S takovýmto „zakladatel-

Snímek Jaroslav Hodík

ským“ světlem má zkušenost při práci v materiálu kamene. V jedné ze svých sochařských etap z konce osmdesátých let často prosekával masivní kamene, vnikal do jeho nitra: a do vydlabaných a vyhlazených vnitřních labyrintů plastiky tak nechal pronikat světlo, aby odhmotňovalo, aby oživovalo a nově tvořovalo. Proto mnohé vystavené kresby svým prostorem svědčí o autorově smyslu pro objem. Ale světlo se stalo Baštovi především jemným, chvějivým, nepolevujícím spirituálním dechem, který nás žije a zachovává.

Na první pohled se zdá, že se toho na Baštových kresbách mnoho neděje. Jenže po chvíli zrakem odkrýváme skryté události a děje. Světlo se tam vynořuje z hlubin, plave, září, komolí, proudí, provívá, rozlévá se, vtiskává, tpytí se, tleská se rozpráská, světelné kotouče se do sebe opírají, vějíře paprsků se rozptylují; proutavý sálají energii: kola, kruhy, čtverce, spirály, kříže, srdce, oko, archaická tvář žnou chvějivým světlem, letí kamsi prostorem. Otakar

Březina má v jedné básni pro světelné vyznačování krásné pojmenování, které se mi vyhovilo při pohledu na některé vystavené kresby: *proud něhy věčné v světle jiskřících tocích*.

Od dětství Jiřího Baštu fascinuje lunární světlo. Šípy blesků, západy slunce, mihotání a pády hvězd, přelet komet. Pozoruje je, chodí jimi na kopec „naproti“, často si ověšený znamenává do skicáře, a v malé ploše prudee čtá a souvisle prokresluje. Tak, jak to bylo patrné i na velkých vystavených papírech.

Ty všechny nebeské a vesmírné úkazy mu mohou být nejen posly zpráv a znamením, ale též obrazem nitra. Pohled do nekonečnosti vesmírného řádu jako meditativní průhled do sebe sama. Jedna indická moudrost k tomu praví: „Světlo, které září nad tímto nebem, nad vším, nad nejvyšším světem, nad nímž už neexistuje vyšší, je stejné jako to, které září uvnitř člověka.“

Nové kresby Jiřího Baštu hledají záři, která člověka spojuje s nebeským světem a nebeský svět s člověkem. Miloš Doležal

MLY
PŘÁVODCE PO
KŘESŤANSKÉ

IKONOGRAFII

Stromy a keře

Strom patří společně s kamenem a pramenem ke kolektivním symbolům lidstva. V řadě kultur strom symbolizoval Kosmos (např. Yggdrasil v mytologii Germánů), vyjadřoval mládí (Mezopotámie, Indie, Írán), život (Mezopotámie, Izraelité), nesmrtelnost (Asie, Izraelité) a moudrost (Izraelité). Mincea Eliade (Posvátné a profánní) se domnívá, že mýty o hledání nesmrtelnosti nebo mládí staví do popředí strom se zlatými plody nebo se zářným listovím, který se nachází v daleké zemi či spíše mimo tento svět a hlídají ho rozmanité obludy. Stromy či keře, které jsou považovány za posvátné, ztělesňují archetyp exemplární vegetace. Protože vegetační cyklus stromu zrození – růst – zánik se podobá životním etapám člověka, byly stromy zejména v kulturách Asie a Austrálie antropomorfizovány. V posvátných hájích byla utvářena pohanská božstva a pod posvátnými či památkovými stromy byli nastolováni panovníci, rodily se či umíraly významné osobnosti. Stíny korun stromů poskytovaly chládek a odpočinek, konaly se pod nimi hostiny polotřetího či rituálního charakteru.

Plinius (Nat. Hist. XII, 2) považuje stromy

za nejstarší místa setkání člověka s bohy. V antické mytologii vystupovaly stromy jako atributy bohů: Venuše – myrta, Hérkules – topol, Apollón – vavřík, Minerva – oliva, Jupiter – dub.

Ve Starém zákoně jsou četné zmínky o celé řadě posvátných či zářných stromů. V proroci Ezechielově (47, 12) je líčeno „rozličné ovocné stromy, jemuž nebude vadnout list, jež nepřestane plodit (...). Jeho ovoce bude sloužit za pokrm a jeho listy jako lék.“

Podle První knihy Mojžšovy (2, 9) rostly uprostřed Edenu stromy života a poznání dohře i zleho. Strom života, roste podle knihy Zjevení (22, 2) uprostřed nebeského Jeruzaléma: „...jeho listy má léčivou moc pro všechny národy.“ V rabínské spekulaci bývá se stromem života či poznání ztotožněno hned několik stromů – jablko, palma, olivovník, vinný keř atd. Sv. Augustin (PL 34, 375) vidí ve stromu poznání samotného Krista. Složitě je legendické spojení stromu poznání či života s křížem Kristovým. Setl zasadil na hrobě svého otce Adama semeno ze stromu života. Dřevo z vyrostlého stromu chtěl Židé použít na stavbu jeruzalémského chrámu, ale stavba se při jeho použití zřítla, proto z kmene stromu zhotovily lávku přes Cedron. U této lávky se setkala královna ze Sáby se Šalamou-

nem. Dřevo z lávky bylo pak použito na kříž Kristův. Ve středověku byl Kristus zobrazován ukřižovaný na stromu života, jenž měl buď formu větve zeleného kříže (Asterkruz – např. tzv. Jihlavský kříž, kol. 1320), stromu (Baumkruz – např. mozaika v apsidě baziliky S. Clemente v Římě, 11. stol.) či keře, nejčastěji vinné révy (nástená malba v ambitu kláštera augustiniánu kanovníků v Roudnici, kol. 1345). Stromové kříže se objevují v souvislosti s fratiškánskou a dominikánskou mystikou 13. století a opírají se o některé texty církevních autorů (Pseudo-Bonaventura, Lignum vitae dicitur... Vitis mys-

tica atd.). Martin Luther přirovnával strom smrti (uschlý strom) k Zákonu a stromu života (zelený strom) k Evangelium, což našlo obrazný výraz v alegoriích Zákonu a Milosti, které známe po r. 1529 z luteránského prostředí (např. titulní list Lutherova překladu bible, L. Cranach st., Allegorie Zákonu a Milosti, 1529, Zámecké muzeum ve Výmáru). Velmi oblíbeným námětem byly stromy hříchu (arbor mala) a etnosti (arbor bona), opírající se o evangelium sv. Matouše (7, 15–20) a pravděpodobně o spisy Filóna Alexandrijského. Za strom hříchu bývá považována synagoga, za strom etnosti pak církev. Někdy na na stromech visí alegorie etnosti caritas – láska, humilitas – pokora) a necnůst (cupiditas – žádostivost, superbia – pyšnost).

Efrém Syrský vysvětluje tajemství Stvoření a jednoty Boha Otce s Kristem na vztahu kořenu a plodu stromu. Sv. Jan Damašský považuje Pannu Marii za podu Ráje, z níž vyrůstá pravý strom Ráje, jenž po oplodnění Duchem svatým vydal plod v podobě Krista. Zelená barva stromu podle sv. Augustina symbolizuje naději člověka na spásu. Pru sv. Řehoře je listová zeleň poukazem na neuvěřitelnou tradici apoštolského věku.

Jan Royt

VĚRNOST, KTERÁ DRŽÍ SVĚT

Opatské výročí Víta Bohumila Tajovského

Snímek Jirí Hrbek

Rádi a s vděčností si v těchto zimních dnech připomínáme padesát let (7. ledna 1948) od zvolení Víta B. Tajovského želivským opatem. Tenkrát, jako nejmladší opat světa, jistě nemohl tušit, jak dramatická a přesto bohatá a naplněná budou jeho následující životní léta. Těžko by si byl mohl představit, že již za dva roky po zvolení do opatské služby bude vyvečen komandem StB ze svého kláštera a že se do něj znovu vrátí po čtyřiceti letech, paradoxně posilněn o nevšední a hlubokou zkušenost Božího vedení. Sám kdysi řekl: „Nejdůležitější je pochopit, co po nás Pán Bůh chce.“ Klášterní oslava, která proběhla v Želivě 14. února 1997, byla velkým díkem tomuto statečnému muži za věrnou službu bližním a Kristu.

Vít B. Tajovský se narodil 3. března 1912 v Klanečné u Havlíčkova Brodu jako nejmladší ze čtyř sourozenců. Obecnou školu vychodil v Poděbradech a na reálném gymnáziu v Havlíčkově Brodě maturoval v r. 1931. Jeho školním kamarádem se stal Josef Toufar, budoucí zahrádecký a eřhošský farář. Opat Tajovský bude později souhrnem okolností jedním z korunných svědků posledních dnů J. Tofara ve valdické mučnické. Teologický seminář studoval Vít Tajovský v Hradci Králové (vysvěcen 1937, primice 4. 7. toho roku v Želivě). Mezi tím vstupuje do řádu premonstrátů (r. 1934). V klášteře působí nejdříve jako sakristián, prefekt zahrad, archivář, knihovník a přitom pomáhá v duchovní správě jako katecheta, kazatel, vedoucí mládeže a exercitátor.

Roku 1942 je jmenován profesorem a vyučuje náboženství, filozofii, dějiny a latinu na nedalekém humpoleckém gymnáziu. K jeho žákům patří mimo jiné i pozdější významný překladatel a básník Jan Zábrana, který bude na svého učitele do konce života vzpomínat se synovskou láskou a napíše o něm také jednu báseň, nazvanou Jeho Milostí V. T.: (...) *Bůh, minulost v něm žít, / ve mně jak příkaz stánu. / - Nesmíme vykonat život / jen do půli. // Jak lapený pták mi tepalo srdce, / to on je věd, že Bůh je v něm. / Žádný z nesmyslů světa se jej / nedotkne. (...)*

Koncem ledna 1950 je opat Tajovský na klášterním dvoře zatčen (želivský klášter byl StB vybrán jako první místo v sérii úderů proti řeholním společenstvím) a 4. dubna 1950 odsouzen v procesu s řeholními představenými na 20 let těžkého žaláře, který si odpykává na Pankráči, ve Valdicích, Mírově a Leopoldově. Po propuštění na amnestii v květnu 1960 pracuje jako lesní dělník, topič a podnikový archivář a bydlí v Havlíčkově Brodě. V mezidobí 1968–69 se na čas vrací do kněžské služby. V polovině sedmdesátých let je mu odebrán státní souhlas a do Želiva se navrácí začátkem roku 1990 a usedá znovu do opatského křesla. Vít Tajovský je čestným doktorem (1990), byl oceněn několika vyznamenáními, mj. Řádem T. G. Masaryka III. třídy (1996). Je aktivním členem Konfederace politických vězňů.

Jeho lidská laskavost a velkorysost, kterou znají ti, kdo se s ním setkávají, vyniká z po-

komé víry v dobrovůli Pána. A patří také k jeho vzácným vlastnostem, že se při svém pozeňnaném věku neuzavírá před světem, ale naopak se stále snaží naslouchat jeho potřebám a skrytým významům. I možná proto nepřestává mít rád umění, které mu je projevem ducha a chválou Stvořitele. Rád poslouchá hudbu, navštěvuje výstavy, básnické večery, celý život se zajímá o literaturu a historii. K široké řadě jeho přátel patřili a patří významní čeští umělci. Namátkou vzpomeňme Jana Zrzavého, Bohuslava Reynka, Suzanne Renaudovou, již zmíněného Jana Zábrana, Josefa Kostohryze, Josefa Topola, rodinu Florianovu, Pavla Sukdoláka, Jaroslava Šerých.

Za všechna má setkání s tímto obdivuhodným člověkem si dnes připomínám jedno

zcela zvláštní. O Velikonocích před několika lety jsem byl přítomen zaopatřování jeho umírajícího spolubratra, které se odehrávalo v kněžském domově na Moravci. Umírající, schoulen na lůžku, prožíval velké bolesti a břížila se jeho hodinka smrti. Otec opat jej držel za ruce a loučil se s ním. Na mocnou duchovní intenzitu té chvíle se nedá zapomenout. Na to, jak účastně se otec opat nořil s umírajícím do jiného světa, jak ho láskyplně vyprovázel k opačnému břehu, jak vroucně jeho duši poroučel do Božího milosrdenství.

Vždy když s přáteli odjíždíme z návštěvy Želiva, si říkáme, že jedním ze sloupů, které pevně podpírají náš svět, je opat Vít Bohumil Tajovský. Deo gratias.

Miloš Doležal

Hebrejská bible a česká literatura

Ohlasy Starého zákona v české literatuře 19. a 20. století, sestavili Olga Nytrová a Milan Balabán, OIKUMENÉ, Praha 1997

Tento autorský počin představuje jistý zlom v našem duchovním klimatu. Dvě literatury, biblická a česká, jsou představeny ve vzájemném rozhovoru. Myslím, že v Evropě neexistuje nic podobného.

Známa publicistka a bohemistka Olga Nytrová a profesor religionistiky na Evangelické teologické fakultě UK Milan Balabán připravili před dvěma lety pozoruhodnou výstavu „Starý zákon v knižní kultuře“, která se konala v září r. 1995 ve Strahovské knihovně v rámci festivalu Starý zákon v umění. Měla dobrý ohlas, a tak se její autoři rozhodli materiál znovu zpracovat a vydat knižně. O tom referují v *Úvodní poznámce* s podtitulem *Přístup a postup*. Popisuje prezentaci ukázek: nahoře na stránce je vždy biblický citát, pod ním jiným písmem citace českého autora. Postupuje

se pořadím hebrejského kánonu: Zákon – Proci – Spisy. přiřazena je i deuterokanonická kniha Tobijáš. Výběr českých autorů zde citovaných ukazuje, jak si který z nich všiml Starého zákona a jak se biblické poselství (či podněty) zrcadlilo v jeho díle. Že jde o autory 19. a 20. století, je řečeno už v podtitulu knihy. K českým autorům jsou v rámci důvodů přiřazeni i Slováci Jan Kollár, P. O. Hviezdoslav a Marie Rafajová, z německých Franz Kafka. Z filozofických a politických myslitelů jen několik nejvýznamnějších: T. G. Masaryk, V. Havel, E. Rádl a P. Pitter. Biblický text je citován podle překladu ekumenického nebo kralického. Některé ukázky se opakují u různých biblických textů, když je citát z českého autora ohlaselem zároveň několika biblických míst.

■ ■ ■

Před vlastní text knihy, tedy biblická místa a citace českých autorů, která na ně navazují (s. 63–221), jsou předloženy některé zásadní eseje či literární-kritické studie.

První studie, z pera M. Balabána, má nadpis *Starý zákon a instruktivní podtitul Normativní antická literatura – Bible, Homér, Vergilius, Reynek*. Po vzhledu do Bible se autor zamýšlí nad eposem o Gilgamešovi, dílem Homérovým a jejich zápasem s osudem – ananké. Druhá staí této úvodní studie, nazvaná *Hebrejská normativní literatura a česká literatura posledních dvou století* se zamýšlí nad tím, čím Starý zákon zaujal české autory. Zvláštní pozornost věnuje básníkům, uhranutým smrtí: Machovi, Březinovi a Ortenovi. Po nich tu defiluje i řada dalších jmen, všichni velmi výstižně charakterizovaní. V závěru své studie říká Balabán, že je tu pozoruhodný souzvuk mezi starozákonní chválou pozemskosti a pozemskou řečí českých autorů. Zdá se to být málo, ale něco to je, něco významného, říká Balabán závěrem své studie.

Druhá úvodní studie, z pera Olgy Nytrové, má název *Adam a Eva a podtitul Starozákonní typologie a česká literatura*. Autorka říká, že mysterium počátku vždy přitahovalo. A pak předvádí dějle Adamu a Evě v české literatuře, u Jana Kollára, Josefa Holečka, u bratří Čapků, Karla i Josefa, a konečně u Karla Šiklance. Svou vlastní básnickou intuici vstupuje do

Jan Zrzavý, Návštěva Abraháma, 1912

Snímek archiv

hlubin svých autorů a ukazuje, jaké hluboké vrstvy v nich biblické ohlasy rozeznávaly.

Také třetí staí *Havran a holubice* pochází z pera Olgy Nytrové. Autorka zjišťuje, jak pradávné symboly havrana a holubice jsou aktuální i pro českou prózu a poezii: Vykládá o symbolice těchto dvou ptáků v literatuře staré Mezopotamie i ve Starém zákoně a hlavně v pseudoepigrafech a pak přechází k „mytologickým symbolům v české poezii“. Cituje Hrubína, Reynka, Diviše, Zahradníčka, Holana. V závěru autorka říká, že použití těchto symbolů umožňuje hlouběji pochopit duši českého člověka a pak i člověka vůbec. – Tyto studie mají i odkazový aparát, který dokládá autorčin rozhled jak po literatuře krásné, tak i odborné. Poslední, čtvrtá z úvodních staí, nepodepsaná a tedy od obou autorů knihy, ukazuje velmi názorně tři typy biblických ukázek. První je tu *Příklad celostní parafrázické citace celého příběhu*, ukázka Heydukovy básně o zlatém teletě. Druhý se nazývá *Příklad interpretující a hermeneutizující citace stěžejní biblické zvěsti* – ukázkou je tu citát z Reynka Dnu šesti dílo. Třetí je *Příklad shrné citace – slovo českého autora reflektující několik biblických míst*. Jako ukázka je

tu báseň Josefa Kainara: Stará postel, opírající se o tři biblická místa. Je dobré a názorné, dodává recenzent, že autoři těmito třemi typy osvětlili svůj postup a pomohli čtenáři orientovat se ve vlastním jádru knihy, nazvané prostě Ukázky.

Zabírají podstatnou část, s. 67 – 227. Na každé straně je jedna nebo dvě ukázky, nahoře biblický citát, dole citát z české literatury, většinou velmi pěkně a promyšleně graficky upravený. Už byla zmínka o tom, že se postupuje podle pořadí biblických knih v hebrejském kánonu. To je jistě nejvhodnější, protože v novodobé biblistice stále více převládá snaha opouštět pozdější, septuagintní či vulgátní řazení a vracet se k nejpřirozenějšímu – hebrejskému. Obsah je tu velmi pestrý, je těžko jej stručně shrnout. Ale kdo ví, jak nesehnat hývat v literatuře vhodné citáty, musí obdivovat jak literární rozhled, tak velkou péči autorů, s jakou to vše posbírali, sestavili a předložili. Jak se vyznat v tom bohatství myšlenek a podnětů? Docela věcně: Přes rejstříky. A ty jsou – obsáhle, přesně a podrobně. Nejdříve rejstřík biblických citátů, pak rejstřík autorů. Tím se z knihy, řazené mezi beletrii, zároveň stává studijní příručka pro českou literaturu. Recenzent vzpomíná, jak se natrápil s knihami, které rejstříky neměly. Takže zvláštní dík za všechny knihy, které rejstříky mají. – Po rejstřících už přijde jen závěrečná ediční poznámka, obsah a tiráž. Hodnocení je jednoznačné a může být krátké: Velice zdařilá práce originálního rázu, bohatých myšlenek a krásné grafické úpravy. Budou jí s chutí číst milovníci poezie i literární vědci, biblisté i ti, kdo chtějí pohlédnout hlouběji do duše našeho národa. Samozřejmě budou každému čtenáři některé citáty bližší a srozumitelnější a jiné vzdálenější, ale v knize tohoto rázu nemůže být jinak. A nakonec si každý pozorný čtenář přijde na své. Za nejceňnější pak mám to, že nás tato kniha uvádí do rozhovoru mezi Biblií a citovanými autory. Mnoho dnešních nabídky a zvláštní duchovní oněmčlosti souvisí s tím, že nemáme dost chuti a odvahy vstupovat s těmi, kdo jsou kolem nás, do rozhovoru. Tato kniha nás do něho vede.

Jan Heller

Bohuslav Reynek, Slepý Tobijáš, 1951

Dopis J. P. z Měřína

Perspektivy 1/1998

(...) V dopise je zajímavá věta: „Miluji a ohdivuji svou církev, držím se jí jako máminy sukně...“ Má to být opravdu tak? Máminy sukně se držíme do pěti let, později nabývá náš synovský vztah méně infantilních forem. A v dospělosti už milujeme svou matku zrahou, uvědomělou láskou, kdy vedle vděčnosti nezavíráme oči ani před chybami a nedostatkami, protože víme, že tím náš vztah nikterak neutrpí, naopak, bude vyříbenější a pevnější.

Církev Kristova – jaké tajemství? Z jednoho pohledu je manifestací Boží dobroty a velikosti, opravdu „plná slávy“, a z toho druhého je pokryta ranami, zajižvenými i otevřenými, a je spíše manifestací „Božího skrývání se“ (...). Je naší Matkou, Mater et Magistra, i naší sestrou (...), snad i naší sestrou, vždyť ji stále znovu „rodíme“ svými modlitbami a obětmi. (...) Je „královnou ozdobenou ofírným zlatem“ (...), ale i „starou dámou s poněkud omšelým kloboukem“, proč si to nepřiznat, jistě části její garderoby jsou poněkud vyšle z mó-

dy. A jako vidíme oslnivou bělost její svatosti, stejně tak máme vidět i temné stránky jejího dějin (...).

Z dopisu M. Smejkal (Ostrava)

Nová evangelizace

Perspektivy 1/1998

(...) Nechej polemizovat s filozofií Jiřího Fuchse, to v novinách nejde (považuji za užitečné zdůraznit, že bychom se pravděpodobně na mnohém shodli). Jeho článek je nepřijatelný ani ne tak pro to, co tvrdí, ale kvůli duchu, v kterém je napsán. Je to duch konfrontace, který je nutno zásadně odlišit od ducha polemiky. Jiří Fuchs píše, že křesťané zastávají reálné různé pozice a vyzývá k obnově dialogu o podstatných otázkách. Souhlasím s touto výhradou, že zásadní dělicí linie nevede mezi zastánci různých filozofií, ale mezi těmi, kteří hledají pravdu v pokoe a uctí k druhému, a mezi těmi, kteří považují za nezbytné osobní útoky. Už slyším J. Fuchse, jak volá: Hle, další relativista, kterému je postmoderní poklepávání po zádech nad pravdu. Ano, jsme

skutečně u jádra problému. Buď jsou Odilo Štampach, Tomáš Halík (patřící k nevysoveným, ale zřejmým objektům útoku) i pisatel této reakce relativisty, nebo je J. Fuchs fundamentalista. Rozhodnutí v tomto sporu je zřejmě nutno nechat na čtenáři. Hlásím se k tomu, co J. Fuchs v článku Nová evangelizace odmítá: Dialog není agresivní přesvědčování, je třeba respektovat identitu druhého a dialog o společném nepovažují za neplodný. J. Fuchsovi pak vytýkám zjednodušování a demagogii. Jen zjednodušenou pravdu je možno hlásat bohem... Z dopisu Štěpána Holuba (Praha)

■ ■ ■

(...) Perspektivy jsou přínosná část KT, vždy tam něco zajímavého najdu. Chci ale reagovat na článek „Nová evangelizace“. Také mě překvapil, ale dost nepřijemně. Nemůžu přijít na to, co vás přimělo k jeho uveřejnění. Ten článek je přece výrazně protiekumenický! Kdyby tam byl aspoň nějaký komentář. Takhle mi připadá, že názor pana Fuchse má vaši plnou podporu.

Jsem, jak pan Fuchs uvádí, „prostý věřící, nezapletený do soudobých intelektuálních sítí“, naše teology nečtu často, doufám ale, že to není předpoklad pro čtení Perspektiv (...). Pročítá-li člověk Bibli, musí dojít k tomu, že Bůh nás má nekonečně rád a že se nám snaží přiblížit. abychom mu všichni mohli porozumět. Rekl-li, že celý zákon a proroci se dají

shnout do dvou příkázání, je to určitě pravda. Jde mu o to, abychom ho měli rádi, a tudíž měli rádi sebe navzájem. To je jediná účinná evangelizace: že budeme dělat to, co je podstatou naší víry. Pak nám nehrozí žádné splnutí s jinými náboženstvími, pak můžeme splynout jen s Bohem.

Jsem přesvědčena, že Bůh naše vzájemné věroučné rozdíly zdaleka nechce tak vážně jako my. Žijme, jak nejlip umíme, a to, co je nejsprávnější, nechme posoudit Bohu. Jestliže se mi něco nezdá, mohu prosit Ducha svatého, ten mi pomůže pochopit, co nechápu.

Každý z nás má přece k Bohu trochu jinou cestu. Proč bychom se tedy měli navzájem nutit chodit jen po té jedné? (...)

Z dopisu Mariny Uttendorfské (Bohdaneč)

Odvalte ten balvan!

Perspektivy 1/1998

Chci vám za ten článek poděkovat. Pomohl mi opět začhnout naději, že KT + Perspektivy, potažmo i zaměření naší církve jako celku není převážně jen kulturní, jen zachovávání tradic apod., ale že tu přece jen probleskuje dialog s živým Bohem, směřování k pravdě... Z dopisu H. Cichové (Praha)

„Ádéečko“ na švestkách

Perspektivy 1/1998

(...) nemohu se zbavit pocitu, že toho Jana Jandourka nemáte rád, že proti němu máte něco osobního, že jste asi na straně jeho nepřátel, nebo alespoň odpůrců, a to mi nepřipadá moc křesťanské...

Z dopisu L. Podešvové (Praha)

■ ■ ■

Z vaší glosy o „Ádéečku“ mi bylo smutno. Copak my katolíci musíme číhat, abychom přistihli jeden druhého na švestkách? Dovedete si představit stres šéfredaktora, který s obavami čeká, zda mu někdo z církevních nadřízených něco vytkne, zda mu časopis zakáže, anebo zda mu tentokrát ještě dovolí připravovat další číslo? (...) Na tomto místě AD uveřejňuje i názory osobností zdaleka ne vzorově katolických (např. J. Voldánová) a nehodnotí hned prezentované názory z hlediska katolické pravověrnosti. Nepovažují to za závadu. Dosavadní církevní praxi to možná neodpovídá, ale musí se katolíkům, byť mladým, předkládat jen kladné typy či hotová stanoviska, když se v občanském životě setkávají se spoustou skutečnos-

tí, k nimž musejí zaujmout třeba i nekonformní stanovisko, chtějí-li svou víru prakticky žít?

P. Jandourek je nepochybně člověk hledající, přestože v minulosti již jedno „definitivní“ stanovisko našel – ale kdo z nás se může považovat za hotového? Obávám se, že nadřazený postoj a dotěrné otázky, které redaktor Ádéečka nabízí, bratru Janovi v jeho hledání nepomohou, spíš by ho mohly odradit. A redakce? Ta musí zase přemýšlet, jak čtenáře k správnému, ale samostatnému myšlení vychovávat. Děla to, jak umí, a řekl bych, že ne vysloveně chybě.

Z dopisu Ondřeje Fischera (Praha)

■ ■ ■

Myslím, že Honza Jandourek hledá. Ale to snad hledáme všichni. A jen ten, kdo hledá, má naději, že nalezne.

Někomu to trvá déle, chce sáhnout na hlubinu. Jinému stačí, když zůstane na povrchu.

Nebylo by správné, aby ti, kteří zajeli na hlubinu, se dívali s vrchu na hledající.

Přiznáváte Honzovi barvu švestek, je tma- vodomodrá jako modřiny, které utrpí hledající při hledání...

Z dopisu Ing. A. Fimfálka (Mladá)

■ ■ ■

Až je mi už 61 let, jsem zastáncem prostofekého Ádéečka (...). Fandím mu, protože často píše o věcech, o kterých se mnou, když jsem byla mladá, nikdo nemluvil a vlastně byla děsně tabu (...). Vaše hodnocení J. Jandourka mi připomnělo výjev z Písmu, kdy před Krista přivedli cizoložnou ženu. On řekl: „Kdo jsi bez viny, hod' po ní kamenem!“ A všichni odšli (...). Víte, bolí mě pokaždé, když se dozvím, že kněz vzdal své „ano“, kdysi Bohu dané. Pokaždé cítím i svou vynu, že se za kněze málo modlím. I kněžská služba má svá úskalí a každý kněz své slabé chvíle. Myslívám na ně. I můj syn je knězem a srdci úzkost, aby nesetkal, ale aby přinesl užitek stonásobný (...). Naši povinnosti je modlit se za kněze. Prosím, modlete se i vy! (...) Z dopisu A. Pešatové (Praha)

Kritikova sebeobhajoba

Je to zvláštní, jak se vzájemně míváme, moji milí čtenáři. Vůči tomu člověku necítím zášť. Cítím zájem, starost, mám výhrady, když občas něco plácne, ale též porozumění, trefí-li do černého. Rád bych cítil více úcty, ale to zatím nejde, on totiž uhýbá před podstatným a – jak sám říká – mlčí. Že bych po něm slídl, abych ho přistihl na švestkách? Zbůhdarma jsi se, čtenáři, nechal unést metaforou. Každé Ádéečko prolisují a většinu přečtu. Zásadní vztah k tomuto časopisu jsem vyjádřil v Perspektivách 1/1995, a to trvá pořád. Když tam ale narážím na zmetek, proč bych měl proboha mlčet?

Některé čtenáři neumějí rozlišit odsudek člověka od odsudku jeho jednotlivého výtvaru, jejich chyba. Rekl bych: nikoli bezvýznamná. Nevím, byla-li to momentální nepozornost, neudalost, anebo jakási principální nenáročnost, což by bylo horší. – Něco jiného je, když člověk hledá: to je osudový stav duha. Zaslouží respekt. Kdo hledá, ten bloudí, to patří k sobě. Jiná věc ovšem je, když se někdo rozhodne vydat ze svého hledání a bloudění počít. Rozlišuje tedy (1) hledání a (2) výpověď o hledání. Snaže se předkládat dosažení cíle. Svěřit se s „pouhým“ hledáním (a blouděním) je obtížnější, člověk při tom nese kůži na trh, vydává všane nejcitlivější místa svého nitra. I když se zatím nemůže vykázat dosažením cíle, zaujme svou opravdovostí. Právě v tom je síla takových výpovědí: jejich hodnotou je krev a pot, slyšané lasky, úpornost zápasu. Nemáte-li odvahu zveřejnit toto vnitřní zápolení, o svém hledání raději mlčte! – Většinou to tak lidé dělají.

Jsem u toho: interview Ádéečka s Janem Jandourkem si vytklo jako téma duchovní putování, tedy pojmání právě v jeho případě jistě úporné, křivolaké, dramatické. Co se o tom dovídáme? Rozhovor téká a klouže po povrchu věcí, přechází důležité body, nezastaví se, nezapomíná, nestane se páčidlem nebo krumpáčem pronikajícím k jádru. Zpronevěřil se svému záměru! – Toto má Ádéečko (redaktorovi i respondentovi) za zlé: pro krkolomný příběh mladého muže, který se stal knězem, pak to vzdal a nyní tápe, zvolilo nevhodný žánr jalového tlachu u káfička, aby tak snížilo laiku nejen sobě, nejen mladým čtenářům Ádéečka, ale i některým dospělým čtenářům Perspektiv, kteří jsou jistě poctiví, opravdoví, berou křesťanství vážně, ale ejhle: nechali se chyti na švestkách, neboť pardonují šlendrián.

Že to zdaleka není první renonc našeho „kurážného“ měsíčníku pro mládě, tož jsem se ozval. Možná, že zvolíte to nejlevnější východisko a obviníte mě, že se vysyčuji. Chyba! Vytahování dělá vejťahovi dobře, ale mně je neveselo.

Věřím, že mám – a nemám-li, určitě chci mít – porozumění pro ty, kdo mají vlni k hledání, kdo se potácí ve labyrintu „ducha dohy“, v němž se podobáme hlemýžďům, co se plazí nahoru, padají a znovu se plazí..., a nelíbí se mi kejhání mravopoeetických komentátorů. Pláť však jedno: toto není hra pro falešné hráče. Na křesťanství nelze „vyzrát“! Tento výkřik neplatí vám, milí čtenáři, ale mně, Ádéečku.

Petr Příhoda

UNIVERSUM

Vyšlo 26. číslo UNIVERSA, revue přírodovědecké a technické sekce ČKA. Přináší konečně významný projev Jana Pavla II. o evoluci. Hlavní obsah čísla tvoří články a recenze knih o reinkarnaci a pak záznam diskuse uspořádané v rámci ČKA na téma Je možná přírodní filozofie?

Papežův projev byl pronesen (francouzsky) už 23. 10. 1996. U nás o něm zaznělo několik matoucích zmínek ve světských médiích, bylo však pracné získat jeho autentickou verzi. Svalý otec v něm ovšem nehájl Darwin ani nepřipustil možnou sluchatelnost evoluční teorie s katolickou naukou – jako první papež to výslovně učinil už Pius XII. r. 1950. Řekl však: „(...) nové poznání vede k tomu, aby byla evoluční teorie uznána za více než hypotézu.“ A zopakoval křesťanské stanovisko k stvoření světa i poslání člověka.

O reinkarnaci se nyní hodně píše a mluví; čtyři fundované příspěvky v č. 26 chtějí kriticky vyjasnit vztah mezi těmito názory a křesťanskou vírou.

Z diskuse o filozofické stránce poznání přírody (20. 5. 1997) je otištěn záznam příspěvků J. Novotného (MU Brno), J. Fischera (FÚ AČR Praha) a K. Šprunka (KTF UK Praha). Volně na diskusi navazuje recenze čerstvé knihy o inflačním modelu vesmíru od I. Starička (Bratislava).

UNIVERSUM lze dostat v nakladatelství CESTA, náměstí Republiky 5, 614 00 Brno, tel. 05/57 43 73 (i starší čísla po 12 Kč) a ve vybraných knihkupectvích v Brně, Hradci Králové, Jeseníku, Kyjově, Liberci, Olomouci, Písku, Praze a Třebíči.

vt

TEOLOGICKÉ TEXTY

Před časem nás někteří přesvědčovali, že nepotřebujeme morálku všeobecně platnou, neboť každý prý ví, co má dělat. Mezi tím začala utěšeně růst zločinnost v porubodných rozměrech a také ve školním věku. Takže sílí volání po morálce. Proto si TT 6/97 daly ústřední téma ETIKA – VEC VĚREJNÁ. Rada odborníků našich i zahraničních odpovídá na otázky, co drží společnost pohromadě, jak mohou občané prosazovat spravedlnost, jak souvisí mizení společného etosu s odklonem od víry, proč se dnes méně vyskytuje zkušenost viny a jak je to s kolektivní vynu, zdali je luxus vždy nemorální a touha po bohatství neškodná. Hledá se světový étos pro srustající svět, ale těžko bez transcendentního zdroje. Už Starý zákon zasáhl revolučně do sociální etiky. Nový zákon více do osobního svědomí. Teologie osvětluje vztah spravedlnosti a milosrdenství v Bohu lásky. A k etice patří i „zrada vzdělanosti“ Juliana Bendy.

Kongres morálních teologů a sociálních etiku je jedna o etice v demokracii, Římská kurie jedná vlnějí s teology, podnikatelé si sami sestavili desatero. Zde jsou naši starší bratři. Milénium svatého Vojtěcha uzavírají překvapivě bohaté dějiny jeho účty na Slovensku.

PERSPEKTIVY

příloha Katolického týdeníku

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubrt

Redakční rada:

Květoslava Neradová, Olo Mádr, Petr Kolář, SJ, Odilo Štampach, OP, Petr Příhoda, Václav Frei, Jaroslav Med (předseda), Josef Gabriel, Zdeněk Jančíř, SDB, Miloš Doležal, Václav Dvořák, Tomáš Machula

Adresa redakce:

Londýnská 44, 120 00 Praha 2-Vinohrady tel. 24 25 03 95, linka 24

Fotosazba Pavel Vodička

Výběr z Perspektiv v Braillově slepém písmu lze objednat na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Pláněská 2, 110 00 Praha 1. Tel. 24 81 02 42, linka 166

Nevyžádané rukopisy se nevracejí!